

NT

**Algemeen
jaarverslag
2012**

nationaletoneel.nl

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	5
Continu in beweging	6
Voorstellingen	8
Marketing & communicatie	26
Educatie	30
Talentontwikkeling	34
Internationalisering	37
Development	39
Personeel & organisatie	41
Medewerkers	43
Samenstelling bestuur	45
Verantwoording (samenvatting)	47
Algemeen	48
Verslagjaar 2012	52
Exploitatierekening 2012	55

INLEIDING

Het Nationale Toneel maakt theater waarmee het zich verstaat tot de grote vragen van deze tijd. Zij doet dat in de rol van hofnar van de koning. In ruil voor kost en inwoning (lees onze subsidie) mogen wij de koning, zijn hofhouding en ons publiek de spiegel voorhouden.

We vatten die taak serieus op en willen daar ook graag verantwoording over afleggen. Niet alleen over wat we hebben gedaan, maar ook waarom we dat gedaan hebben en met welke doelstelling. Dat beogen we met dit jaarverslag over 2012: waarin we vertellen waar we gezaaid en geoogst hebben, wat goed ging en wat nog beter kan.

In de cultuursector wordt 2012 wel omschreven als een tussenjaar van Kunstenplannen, politieke en financiële onzekerheden. Alleen, tussenjaren bestaan niet. De voorbereiding van een nieuwe sprong is minstens zo belangrijk als de sprong zelf. We hebben in 2012 dus ook 'gewoon' toptoneel gemaakt met voorstellingen die een feest waren voor oog en oor, voor hoofd en hart. Natuurlijk met de Midzomernachtdroom, maar ook met De prooi, een verhaal dat veel mensen bezighoudt en 'on top of mind' is. En met de liefderijke en soms bijtende voorstellingen van Laura van Dolron. We hebben gewerkt aan nieuwe samenwerkingsverbanden om onze plaats in het bestel als grootste toneelgezelschap en stadsgezelschap van Den Haag steviger in te nemen. En vol trots hebben we op 13 december de geboorte gevierd van NTjong.

We hebben dat gedaan vanuit het besef dat we leven in een veranderende maatschappij, waarin de plaats van cultuur niet vanzelfsprekend is en dus iets om voor te strijden. Maar ook vanuit de bereidheid om zelf de verandering te zijn. En daar willen we in 2013 graag mee doorgaan.

Walter Ligthart
Zakelijk directeur

CONTINU IN BEWEGING

In december 2011 en februari 2012 leverde het Nationale Toneel zijn plannen in voor de beleidsperiode 2013-2016 bij respectievelijk de gemeente en de Raad voor Cultuur. De ambities voor het komende kunstenplan zijn groot: het gezelschap wil artistiek, maatschappelijk en cultureel-ondernemend toonaangevend zijn in de stad en het land. Het Nationale Toneel wil meer publiek bereiken, de eigen inkomsten vergroten en investeren in educatie. Als eerste grote BIS-theatergezelschap diende het gezelschap bovendien een aanvraag in voor de jeugdtheaterfunctie in Den Haag, voor het nieuw op te richten NTjong (een fusie met theatergroep Stella Den Haag). In het najaar van 2012 werden deze plannen gehonoreerd. Maar in de tussentijdse periode werd, wachtend op de uitslag, niet stilgezeten.

NTJONG

Terwijl besturen en directies zorgvuldig de fusie tussen het Nationale Toneel en Theatergroep Stella voorbereidden, werd aan een ambitieus beleidsplan gewerkt voor een nieuwe jeugdtheatervoorziening in Den Haag, onder de vleugels van het Nationale Toneel. Het plan werd door de gemeente Den Haag met instemming ontvangen, maar het rijk was sceptisch en keurde de plannen in eerste instantie af. Dat was reden voor het Nationale Toneel om voortvarend te werk te gaan bij het zoeken naar een artistiek leider voor NTjong, die de zeer kansrijke plannen persoonlijk zou maken en van een sterke handtekening kon voorzien.

Waar je stappen zet, wordt het grond, is het motto van artistiek directeur Theu Boermans. Dat heeft Noël Fischer als geen ander bewezen, die, als eerste artistiek leider van BonteHond in Almere, uit het niets een kwaliteitsgezelschap heeft opgericht en inspirerend geleid. Noël Fischer werd benaderd met het verzoek NTjong op te komen zetten en te leiden. Zij heeft die uitdaging van harte aangenomen en haar persoonlijke artistieke stempel gedrukt op het beleidsplan voor de komende vier jaar. Daarmee ging ook het rijk akkoord, en is de weg vrijgemaakt voor een vliegende start van NTjong op 1 januari 2013. Met de oprichting van NTjong heft het Nationale Toneel als eerste gezelschap van Nederland de waterscheiding tussen theater voor volwassenen en voor jeugd op, en wordt het Nationale Toneel het grootste BIS gezelschap van Nederland.

TONEELALLIANTIE

In 2012 kreeg de samenwerking tussen het Nationale Toneel, Koninklijke Schouwburg en Theater aan het Spui, partners in de toneelalliantie, verder vorm. De ambitie van dit samenwerkingsverband is om het toptoneelaanbod in Den Haag te versterken, met meer bezoekers en een doelmatige bedrijfsvoering. Dit is mogelijk door vraag en aanbod op elkaar af te stemmen, overleg te voeren over de artistieke koers van de partners en gezamenlijk initiatieven te nemen (zoals de presentatie van het nieuwe seizoen tijdens de Uitmarkt). Een belangrijk speerpunt is het versterken van de educatie. We hebben een plan ontwikkeld waardoor uiteindelijk 25.000 leerlingen in Den Haag kennis kunnen gaan maken met toneel, op scholen en in theaters. Vanwege de diffuse situatie in 2012 in Den Haag rond de positie van het Koorenhuis (o.a. bemiddelaar van vraag en aanbod op het gebied van de cultuureducatie) en de beschikbaarheid van educatiegelden heeft de realisatie daarvan nauwelijks van de grond kunnen komen. Met de komst van NTjong, en de uitbreiding van het aantal educatiemedewerkers per 2013 kunnen we die ambitieuze plannen vormgeven.

In de Toneelalliantie wordt ook samengewerkt bij het vergroten van de professionaliteit en efficiency van de ondersteunende diensten: gezamenlijk inkopen, opstellen van onderhoudsplannen en 'delen' van de P&O-functie tussen het Nationale Toneel en Theater aan het Spui zijn daarvan concrete voorbeelden.

SAMENWERKING MET HET COMPAGNIE-THEATER IN AMSTERDAM

In aanloop naar de nieuwe kunstenplanperiode zijn gesprekken gestart met het Compagnietheater. Dit theater wordt de Amsterdamse basis voor de vlakke vloervoorstellingen van ons gezelschap, met name voor de voorstellingen in het kader van de talentontwikkeling. We zijn in de gelegenheid onze vlakke vloeren daar in grote series te spelen, zodat we een substantieel Amsterdams publiek kunnen bereiken en jong talent en experiment ruimschoots de gelegenheid krijgt zich in de loop van een voorstellingreeks te ontwikkelen. Ook zijn er gesprekken gestart over inhoudelijke samenwerking op het gebied van talentontwikkeling. Het Compagnietheater profileert zich steeds meer als een huis voor talentontwikkeling en wil (piep)jonge makers een podium bieden. Het Nationale Toneel kan niet aan

alle veelbelovende jonge makers die in het huidige moeilijke culturele klimaat uit de boot dreigen te vallen een onderdak bieden. Incidenteel kan het Nationale Toneel wel inhoudelijke en/of productieve ondersteuning bieden aan ontwikkelingstrajecten van pas afgestudeerde talentvolle theatermakers en acteurs.

PLATFORMFUNCTIE

Het Nationale Toneel wil onder het motto *serious pleasure* een continue reeks activiteiten uitrollen waarin theater, wetenschap en politiek elkaar ontmoeten. Voor het gezelschap is dit een nieuwe functie, die deels wordt uitgewerkt binnen de Toneelalliantie.

Als eerste platformactiviteit organiseerden het Nationale Toneel en Theater aan het Spui op de verkiezingsavond, 12 september, *Wachten op Ferry*: een mengeling van nieuw geschreven toneelscènes (in samenwerking met De Orde van de Dag) gespeeld door NT-acteurs en gasten, lezingen over *framing* en goed bestuur door Hans de Bruijn en Paul Frissen, een speech van Jetta Klijnsma en een gezamenlijke maaltijd. In de zaal zaten behalve regulier publiek ook theatermakers en hoge ambtenaren via de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur.

In 2012 is met verschillende partners in Den Haag en daarbuiten verkennend gesproken over de invulling van deze platformfunctie. Het leidde tot directe kennisuitwisseling en verschillende intentieverklaringen tot samenwerking. Er zijn vruchtbare contacten gelegd met onder meer het Letterkundig Museum (uitmondend in een grootschalige samenwerking rond *Het stenen bruidsbed* in 2013), de Universiteit Leiden/Campus Den Haag, Crossing Border/Border Kitchen, de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur en De Balie Amsterdam. Voor een aantal mogelijke partners was samenwerking afhankelijk van honorering van hun eigen subsidieaanvraag voor de periode 2013-2016. Nu daarover meer duidelijkheid is, kunnen plannen concreet gemaakt worden.

DE BITTERE TRANEN VAN PETRA VON KANT

Deze voorstelling is gemaakt in 2011 en besproken in het jaarverslag 2011.

SYNOPSIS

Petra von Kant is een gevierd modeontwerpster – arrogant, sarcastisch en zelfvoldaan. Ze manipuleert graag de mensen rondom zich, maar raakt verstrikt in een web van leugens dat ze heeft geweven om haar complexe en fantasievolle leven richting te geven. Zo is haar relatie met haar zwijgzame secretaresse annex meid Marlene er één van meester-slaaf. Wanneer haar aristocratische vriendin Sidonie de jonge, alledaagse Karin Thimm bij haar als model introduceert, wordt Petra smoorverliefd op Karin. De relatie leidt schipbreuk en wat rest zijn geleerde lessen in liefde en veel bittere tranen.

REALISATIE

De bittere tranen van Petra von Kant is de eerste van een serie internationale coproducties van het Nationale Toneel met NTGent. Beide gezelschappen zijn zeer tevreden over de samenwerking, die later dit jaar wordt voortgezet met Kleine Eyolf.

PUBLIEK 2012

- Geweldige voorstelling. Zo vervreemdend en spannend. De actrices zijn fenomenaal en de bediende zal ik nooit meer vergeten. Echt heel briljant. Thanks!
- Wij werden bijna omvergeblazen door jullie schitterend acteertalent! Beklemmende sfeer van begin tot einde. En zo hoorde het te zijn! Proficiat!
- Gisteren De bittere tranen van Petra von Kant gezien en ik ben serieus onder de indruk! Lang geleden dat ik zo genoten heb en geboeid werd door een voorstelling! Alles klopte: decor, actrices, teksten, etc. Proficiat aan heel het team!

ROLVERDELING

Petra von Kant Els Dottermans

Valerie von Kant Nettie Blanken

Gabriele von Kant Lien Wildemeersch

Sidonie von Grasenabb Betty Schuurman

Karin Thimm Marie Vinck

Marlene Bien De Moor

Regie Susanne Kennedy

Tekst Rainer Werner Fassbinder

Vertaling Bernard Dewulf

Dramaturgie Gommer van Roussel

Decor Katrin Bombe

Kostuums Lotte Goos

Lichtontwerp Dennis Diels

Geluidsonwerp Yves De Mey

coproductie het Nationale Toneel en NT Gent

DE PROOI

ROLVERDELING

Rijkman Groenink Mark Rietman
Jan Kalff Jaap Spijkers
Joost Kuiper Jeroen Spitzenberger
Wilco Jiskoot Hajo Bruins
Alexandra Cook-Schaapveld Betty Schuurman
Duco van Killen Matteo van der Grijn
Rijnhard van Tets Pieter van der Sman
Aarnout Loudon Khaldoun Elmecky
Wilbrand Snijder Michel Sluysmans
Waldemar Slagter Xander van Vledder

Boek Jeroen Smit
Script Sophie Kassies
Regie Johan Doesburg
Dramaturgie Rezy Schumacher/Karim Ameur
Decorontwerp Bernhard Hammer
Kostuumontwerp Sabine Snijders

Lichtontwerp Peter Van Praet
Muziek Harry de Wit
Compositie en klankontwerp Stan Verberkt (stage)
Video Marita Ruyter/Peter Wilms
Grimeontwerp Cynthia van der Linden

SYNOPSIS

Najaar 2008. Met een donderend geraas stort wereldwijd het financiële systeem in elkaar. In de puinhopen liggen ook de restanten van het eens zo fiere ABN Amro. In de stofwolken struikelt een man, als aangeschoten wild. Hij heeft miljoenen op zak. Hij wilde dat het anders was. Maar dat gelooft niemand. Het is eten of gegeten worden in de bankensector, jager zijn of prooi. Rijkman Groenink, die halverwege de jaren zeventig bij de bank in dienst treedt, weet dat als geen ander. De Bank moet groeien, wil hij aan de top staan in de 21e eeuw. Daarvoor vecht Groenink vanaf de dag dat hij baas is. En hij wil winnen. Daar kan Wilco Jiskoot over meepraten. Vrijwel tegelijk komen ze bij De Bank. Gelijk op klimmen ze naar de top. Maar collegialiteit slaat om in koude oorlog wanneer Jiskoots informele macht te groot dreigt te worden. De Bank groeit nog steeds. Maar vooral uit elkaar. Groter en groter wordt de afstand tussen de top en de werkvloer en tussen de bank en zijn klanten.

MOTIVATIE

“Alles waarvan de waarde in geld wordt uitgedrukt, verliest uiteindelijk zijn waarde.” Deze premisse troffen Sophie Kassies en Johan Doesburg aan in de prooi van Jeroen Smit. Het werd een leidende gedachte bij hun omzetting van het boek naar toneel. Kassies en Doesburg wilden in kaart brengen hoe een eeuwenoud Nederlands instituut in tien jaar tijd volkomen ontmanteld raakte. Het was hun er niet om te doen om schuldigen aan te wijzen. Ze wilden vooral een mentaliteitsgeschiedenis schetsen. Iedereen, van bankier tot kleine spaarder, was vanaf de jaren tachtig hongerig naar meer. En lange tijd leken de bomen ook echt tot in de hemel te groeien. Maar uiteindelijk zou een steeds bandelozer wordend kapitalistisch systeem de wereldeconomie aan de rand van de afgrond brengen. De burger moet nu de prijs betalen in de vorm van draconische bezuinigingen, die niemand sparen. De verbijstering daarover stond aan de basis van deze voorstelling.

REALISATIE

Om het stuk uit de realiteit van het journalistieke boek van Jeroen Smit te halen, werden de personages geplaatst in posities aan een Shakespeareaans hof. Het bedrijfsleven is immers net zo feodaal: als ik jou iets geef, moet je mij trouw zijn. De personages opereren in een dynamische, maar gevaarlijke omgeving, overrompend vormgegeven door Bernhard Hammer. Een groot plateau was halverwege het decor gehangen. Het was een vervaarlijk draaiend element, dat zich op geen enkele wijze aantrok van mensen of de menselijke schaal – met andere woorden: een perfect symbool voor een dynamisch, economisch systeem dat mensen tot grote hoogte kan brengen, maar ook kan vernietigen.

NOMINATIES

Publieksprijs 2012

PERS

De Groene Amsterdammer
Een spannende, enerverende, inzicht gevende voorstelling. De acteurs nemen enorme risico's bij het beklimmen van het constant bewegende decor en spelen ingehouden hun goed typerende, maar niet speciaal fotografisch gelijkende rollen. Johan Doesburg, verlost van het directeurschap van het Nationale Toneel, laat zien wat hij als regisseur op zijn allerbest kan. En ja, Bernhard Hammer, de decorontwerper die al vele jaren prachtige voortellingen maakt met Theu Boermans, geeft er een vorm aan die technisch ongelooflijk is, in zijn eenvoud uitstekend werkt en reliëf geeft aan wat we te denken krijgen over de maatschappij waar we met z'n allen in verkeren en waarin eerst de belangen van de klanten vergeten worden, dan die van de werknemers en ten slotte ook die van de kleine aandeelhouders, ten gunste van een paar giga-speculanten.

Financial Times

A phone conversation between Mr Wellink and Mr Bos is parodied in the play by actors who explain the rules and terminology of the financial world to the audience. It may well be the first dramatic performance to employ a Greek chorus that is made up of investor-relations staff.

Follow the money

Ga naar De prooi in het theater! Dit is het beste commentaar op het ABN Amro drama tot nu toe.

NRC Handelsblad

Mark Rietman maakt er een grootse rol van. Hij zet enerzijds Groeninks arrogantie en blinde ambitie neer en toont tegelijk met subtiel spel – een slecht getimed grapje, een stugge speech, een ongepaste lach – de tragiek van zijn sociale isolement.

Trouw

Hoewel het bij de zoveelste overname, divisie of financieringsconstructie de financiële leek wel gaat duizelen, geeft 'De prooi' een genuanceerd kijkje in de financiële wereld. Zo voegt het met actueel en goed gemaakt theater iets wezenlijks toe aan het maatschappelijk debat: de menselijke kant.

PUBLIEK

- Geniaal kunststuk! Adembenemend spel en actueel drama. Vorm, stijl en inhoud vallen schitterend samen. Het klopt allemaal! Het verval van organisaties en hun (on)machtige bestuurders is zo oud als de wereld. Dit is modern toneel!
- Helemaal in de roos. Verplichte kost voor de bancaire apenkooi.
- Geweldige inkijk in de wereld van de topbankiers. Indrukwekkend podium. Begrijpelijk gemaakt complex verhaal.
- Gisterenavond 26-3 jullie voorstelling bezocht. Ik ben nog diep onder de indruk. Het was alsof alles gisteren was gebeurd. Ik ben tot de laatste snik de chauffeur geweest van Joost Kuiper. En daarna nog meer perikelen met Fortis, e.d. Een prima voorstelling. Zo herkenbaar.
- Het was een prachtig spektakel! Vooral het decor is een must! Super goed hoe het boek in een theaterstuk geworden is!

ARIANE SCHLUTER SPEELT ALLEEN VOOR JULLIE

ROLVERDELING

Louise Ariane Schluter

Tekst & concept Laura van Dolron

Dramaturgie Maarten Mertens, Céline Buren

Decoradvies Wikke van Houwelingen en Marloes van der Hoek

Lichtontwerp Gé Wegman

Kostuumontwerp Iris Elströdt

Coproductie het Nationale Toneel en In goed gezelschap van Laura van Dolron.

SYNOPSIS

Louise is de vrouw die stil is in de stiltecoupé. Zij is zo'n onmogelijke vrouw die ook echt antwoord geeft als je vraagt hoe het met haar gaat. Ze houdt van moeilijke mannen, van schrijvers, van personages als Holden Caulfield uit *The Catcher in the Rye*. Ze vrijt niet meer, omdat ze tijdens het vrijen moet denken aan de Twin Towers en dat het misschien een binnenlands complot was. We hoeven niet per sé alles van haar te horen, vandaar misschien dat ze soms mompelt. Als ze een slokje neemt, bijvoorbeeld. Of als ze de bladmuziek zoekt van een Mozart-Fantasia die ze voor ons speelt, waarbij één noot net iets te hard wordt aangeslagen, wat haar brengt op een verhaal over iets waar ze niet tegen kan of agressief van wordt. Louise denkt veel, niet bijzonder diep, maar genoeg om alle sociale vernis te hebben afgekrabd, die men normaal in de omgang heeft. Ze is open en bloot. Ze zegt de vrouw te zijn die alleen aan het tafeltje naast het uwe in het restaurant zit. Nee, ze is niet zielig.

MOTIVATIE

Ariane Schluter speelt alleen voor jullie is voortgekomen uit de wens van Laura van Dolron en Ariane Schluter om een keer samen te werken. Schluter is een actrice met grote precisie en compassie, Van Dolron een stand-up filosoof die met humor en zelfspot verrassende antwoorden op veel te grote vragen zoekt. Ze waren het er in elk geval over eens dat het project moest gaan over het 'normale leven'. Laura van Dolron brak al eerder een lans voor de verleggenen, de depressieven, de mensen die niet in de schijnwerper willen of kunnen staan. Het resultaat van hun samenwerking werd een ontroerende, ontregelende monoloog. Samen creëerden ze het personage Louise. Louise is een vrouw die niet per se gehoord wil worden, maar daarom nog wel wat te zeggen heeft. Louise is ontstaan vanuit een behoefte aan twijfelen, zoeken, troost. Louise is dapper, onaangepast en eenzaam. Laura schreef over het personage Louise: "We zouden eens moeten luisteren naar de mensen die niet gehoord willen worden. Ik ben zelf niet zo'n mens, daarom verzin ik haar. Zij komt een tegenwicht bieden tegen het gelul en het gebrul, het

gebrabbel en het geschreeuw. Zij komt ons een reden geven om mens te willen zijn, om te willen leven – omdat dat zo ingewikkeld is. Louise is dapperder, eenzamer en onaangepaster dan ik. Ze is de vrouw die ik soms vrees en soms hoop te zijn..."

REALISATIE

De voorstelling werd een interessante verbintenis tussen Schluter en Van Dolron. Het werkte: samen vonden ze Louise. Een soort Laura, maar dan wat ouder en een soort Ariane, maar dan flink wat neurotischer.

Ariane Schluter stond niet als een verheugde Laura van Dolron op het toneel, maar als een personage met een monoloog in Van Dolrons stijl. Er werd geen effect en dus geen humor nagestreefd. Omdat de voorstelling die soberheid bezat, viel extra op van welke schoonheid en grote kwaliteit de teksten van Laura van Dolron zijn. Haar schrijftalent, dat bij haar eigen voorstellingen soms niet helemaal uit de verf komt, werd in deze solo recht gedaan door het subtiele acteren van Schluter.

Ariane Schluter speelt alleen voor jullie maakte na een serie in Den Haag een tournee langs de kleine zalen in het land. De voorstelling was een coproductie van het Nationale Toneel met In goed gezelschap van Laura.

PERS

NRC

Ariane Schluter speelt alleen voor jullie van Laura van Dolron en dat levert een robuuste, intieme voorstelling op, een snoepje.

Parool

Wat erg mooi is, is dat Schluter het personage Louise veel zachter weet te maken dan Van Dolron zou doen. Daardoor zie je ineens waar het Van Dolron ook alweer om te doen was: het zichtbaar maken van onzekerheid, twijfel en uiteindelijk van onzichtbaarheid. In haar veldtocht tegen haar en ons cynisme zet ze de tederste middelen in.

De Groene Amsterdammer

Dat is Louise. Fel, tikje onaangepast en eenzaam maar niet alleen, of andersom. Een vrouw die zegt: 'Vroeger werd ik altijd een beetje verdrietig van Brahms maar nu niet meer en

die dan Brahms voor ons speelt. En daarna een schaamteloos hilarisch en geestig verhaal vertelt over ongesteldheid, Hitchcock en een Marokkaans joch dat zich de tering schrikt en daarin door Louise wordt betrappt. Want zo dapper is ze wel. Ze betrappt. Zichzelf. En anderen. Prachtige vrouw, goeie verhalen, onspectaculair en onthutsend mooi toneel ook.

PUBLIEK

- Schitterend stuk. Prachtige tekst van Laura van Dolron; treffend, roerend, confronterend, liefdevol, humoristisch en kwetsbaar. Erg mooi vertolkt door Ariane Schluter. Zij spreekt de talige teksten heel mooi uit en speelt indrukwekkend 'vanzelfsprekend' toneel.
- Wat een fantastische voorstelling. Heel ontroerend.
- Een pareltje, zeer geroerd, het kon nog uren doorgaan. Super.

SARTRE ZEGT SORRY (REPRISE) WAT NODIG IS (REPRISE)

SPEL

Laura van Dolron, Steve Aernouts (*Wat nodig is*, *Sartre zegt sorry*), Oscar van Woensel (*Wat nodig is*)

Regie, tekst en concept Laura van Dolron

Dramaturgie Céline Buren, Maarten Mertens en Rezy Schumacher

Toneelbeeld en kostuums Wikke van Houwelingen, Marloes van der Hoek

Spelcoaching Jantien Koenders

Lichtontwerp Gé Wegman, Jan Harm Wagner

Coproductie het Nationale Toneel en In goed gezelschap van Laura van Dolron

SYNOPSIS

In het succesvolle *Sartre zegt sorry* lieten Laura van Dolron en Steve Aernouts de oorzaken zien van de emotionele crisis in ons land. Toen ze de diagnose hadden gesteld, vonden ze het tijd worden voor een remedie. Daarvoor bundelden ze hun krachten met Oscar van Woensel (voorheen Dood Paard). Met z'n drieën gingen ze op zoek naar wat dan wel de moeite waard is om voor te vechten. In *Wat nodig is* brachten ze hun antwoorden, die links en rechts, gelijk of ongelijk overstegen.

MOTIVATIE

Het oeuvre van Laura van Dolron moet gezien worden als één doorlopende denkexercitie, die ze deelt met haar publiek. Regelmatig nodigt ze daarbij partners uit om haar denken aan te scherpen en verder te brengen. In haar voorstellingen zoekt ze niet alleen naar de bron voor de vragen van onze tijd (zoals in *Sartre zegt sorry*), ook doet ze voorstellen voor oplossingen (wat een titel als *Wat nodig is* heel expliciet laat zien).

REALISATIE

Het jaar 2012 startte voor Laura van Dolron met het doorspelen van *Wat nodig is*. Omdat deze voorstelling antwoorden formuleert op de vragen die zij opwerpt in haar *Sartre zegt sorry*, werd besloten ook deze veelgeprezen en door het publiek geliefde productie in reprise te nemen.

KONINGINNENACHT

ROLVERDELING

Ida van Loon van der Branden-Bakker

Antoinette Jelgersma

Anneloes Rienstra Anniek Pfeifer

Alfred van Oudshoorn Stefan de Walle

Frederique van de Wetering Margreet Boersbroek

Ali Öztürk Ali Çifteci

Jules van den Kastele Joost Claes

Anton Goedhart Frans van Deursen

Anne / Annelies Rienstra Loes Haverkort

Vincent Meijdam Remco Sietsema

Shirley Goedhart-Madretsma Manoushka Zeegelaar Breeveld

Muzikanten

Floris Verbeij, Ian Rijkssen, Arthur Lijten, Bart Soeters

Regie & concept Franz Wittenbrink

Dramaturgie Rezy Schumacher, Remco van Rijn

Toneelbeeld Katrin Bombe

Lichtontwerp Stefan Dijkman

Muziek Floris Verbeij

Kostuums Tanja Kramberger

Grimeontwerp Cynthia van der Linden

SYNOPSIS

Een plein, ergens in Nederland, de avond voor Koninginnedag. Hier komen elf Nederlanders van verschillende pluimage bij elkaar, hun koopwaar en kraampjes voor de volgende dag met zich meedragend. We zien onder meer een multicultureel echtpaar, een bruid die van haar bruiloft is weggevlucht, een Turkse handelaar, twee studenten en een vergeetachtige, oudere dame. Met de spullen die ze verkopen, nemen ze ook afscheid van stukjes van hun verleden en hun dromen. Samen brengen ze de nacht door, wachtend totdat de vrijmarkt begint. In een geheel gezongen voorstelling ontstaat een caleidoscopisch beeld van Nederland aan het begin van de 21e eeuw.

MOTIVATIE

Met zijn geheel gezongen 'Wittenbrinkavonden' creëerde de Duitse muziektheatermaker Franz Wittenbrink een compleet eigen genre in zijn thuisland. In zijn werk verbindt hij moeiteloos de hoge cultuur met het alledaagse leven. Hij koppelt Tom Waits aan Franz Schubert en laat een carnavalskraker van Ed en Anita botsen op een aria van Purcell. Artistiek directeur Theu Boermans wilde het Haagse en het Nederlandse publiek graag laten kennismaken met het werk van deze unieke theatermaker. Hij nodigde hem uit om met een buitenlandse blik te kijken naar zijn buurland. Wittenbrink ontdekte onder de nuchtere Hollandse buitenkant een romantische inborst. Wittenbrink: "Het zal jullie koopmansgeest zijn, die jullie heeft gehard om alleen de uiterlijke en rationele kant aan de ander te laten zien. Wie een goede verkoper wil zijn, moet immers zijn gevoelens op een tweede plan stellen. Maar voor mij was de grote openbaring bij het maken van deze voorstelling dat onder deze harde schil grote emoties schuilgaan".

Inhoudelijk kan de voorstelling worden gezien als een voortzetting van Johan Doesburgs muziektheatervoorstellingen over 'de staat van de staat' *Hollandse Spoor* (2008) en *Retour Hollandse Spoor* (2010).

REALISATIE

In de voorstellingen van Franz Wittenbrink valt het maakproces voor een groot deel samen met het repetitieproces. Ten opzichte van andere grote zaalvoorstellingen was de voorbereiding daarom met name voorwaardenscheppend. Tijdens gesprekken van het artistieke team werd de setting bepaald: een plein in de nacht voor Koninginnedag. Wittenbrink bezocht hiervoor ook de vrijmarkten op Koninginnedag. De cast, drie acteurs uit het ensemble van het Nationale Toneel aangevuld met zeven gastacteurs (Wittenbrink zocht bewust zingende acteurs, geen acterende zangers), ontving op de eerste repetitiedag de door het artistieke team samengestelde schetsen van personages. In acht weken werd op basis van gesprekken, improvisaties en aangedragen muziekstukken het verhaal van die nacht gevonden, gearrangeerd, vertaald en gemonteerd. Dit proces was een continue wisselwerking tussen acteurs, musici, dramaturgie en regisseur. Gaandeweg wonnen de karakters aan diepgang en kreeg de voorstelling zijn zeggingskracht. Vanaf het moment dat er publiek aanwezig was, groeide de voorstelling uit tot de unieke gebeurtenis die iedere avond opnieuw plaatsvond: een publiek dat zo werd meegenomen dat het diep gelukkig huiswaarts keerde. In Den Haag deed de mond-op-mond-reclame al snel zijn werk en zaten de voorstellingen behoorlijk vol. Het probleem werd de tournee in het land: bij gebrek aan voorbeelden in het Wittenbrink-genre bleken de schouwburgen zich geen beeld te kunnen vormen van het type voorstelling en konden zij hun publiek ook moeilijk verleiden de voorstelling te bezoeken.

NOMINATIES

Publieksprijs 2012

PERS

Trouw

Een goed gezongen muzikaal-theatrale collage die slingert van de bubbelpop van Mika via de barokke klanken van Purcell tot de boze energie van Rage against the Machine. Doordat de liedjes een nieuwe context en soms ook een nieuwe tekst hebben gekregen, levert dat soms ontroerende en soms geestige nieuwe interpretaties op.

De Telegraaf

Koninginnenacht biedt een luchtige avond vol bijzondere ontmoetingen, met af en toe een snuffe melancholie. Wittenbrink zette de grote lijnen uit en hakte de noodzakelijk knopen door, maar bij het tot stand komen van de personages en hun liedkeuze hadden de spelers veel inbreng. Dat leverde kleurrijke en vaak ook herkenbare typetjes op.

Noordhollands Dagblad

Een Duitser die 'onze' Koninginnenacht tot theater verwerkt. Dat klinkt gedurfd. Maar Franz Wittenbrink kwam, zag en overwon. Zijn interpretatie van die nacht is een liefdevol portret van het eeuwig verlangen om bij iemand te horen, gepaard aan Hollandse koopmansgeest.

Den Haag Centraal

Theatermaker Franz Wittenbrink heeft in het Duitse taalgebied al faam met zijn 'Wittenbrink avonden': theater waarbij hij niet uitgaat van een bestaand of nieuw toneelstuk, maar waarvoor hij een plek in de samenleving kiest waar mensen van allerlei slag tezamen komen. (...) Met Koninginnenacht doet hij dat voor het eerst in ons land bij het Nationale Toneel: een uiterste verrassend en origineel muzikaal feest waaraan publiek en acteurs evenveel plezier leken te beleven.

PUBLIEK

- Muzikale en feestelijke voorstelling met een ontroerende invulling. Een aparte belevenis om acteurs van het Nationale Toneel en gastspelers met veel plezier te zien spelen, maar bovenal ook bijzonder goed te horen zingen.
- Leuk, goed, ontroerend, hilarisch, puntje van mijn stoel, genieten. Gevoel à la Parade en dat in de Koninklijke Schouwburg.
- Een geweldig concept, zeker voor herhaling vatbaar. Bedankt voor de ervaring!

KLEINE EYOLF

ROLVERDELING

Alfred Allmers Dries Vanhegen

Rita Allmers Marlies Heuer

Eyolf, hun zoon Frans Meere

Asta Allmers Lien Wildemeersch

Ingenieur Borgheim Vincent Linthorst

Rattenvrouw Martje Verhagen

Rattenvrouw Margriet van der Meijden

Tekst Henrik Ibsen

Bewerking Susanne Kennedy en Marit Grimstad Eggen

Regie Susanne Kennedy

Dramaturgie Marit Grimstad Eggen

Decor- en video-ontwerp Lena Müller

Kostuumontwerp Lotte Goos

Lichtontwerp Jan Harm Wagner

Muziek Remco de Jong, Florentijn Boddendijk

Grimeontwerp Cynthia van der Linden

Coproductie van het Nationale Toneel en NTGent

SYNOPSIS

Alfred en Rita hebben een zoon, kleine Eyolf. Jaren geleden, toen het echtpaar zich verliefd in de slaapkamer terugtrok, is Eyolf van de tafel gevallen, waarbij hij gehandicapt raakte. Sindsdien vlucht Alfred voor zijn vrouw, zijn zus Asta en de kleine Eyolf de wereld van de wetenschap in. Na jarenlang pogingen te hebben gedaan om een boek te schrijven met als titel *De menselijke verantwoordelijkheid*, wil Alfred zich nu toeleggen op zijn familiale plichten – maar dan wel als zorgende vader, niet als liefhebberende echtgenoot. Zijn zus Asta, die hij heimelijk ook Eyolf noemt, mag hem daarbij helpen. Zij wordt aanbeden door de ingenieur Borgheim, die graag met haar wil trouwen, maar zij heeft alleen maar ogen voor Alfred. Rita wil echter niet als moeder en echtgenote terzijde geschoven worden. Dat Eyolf alle aandacht van Alfred zal krijgen, vindt ze onverdraaglijk. In een opvlieging wenst de moeder haar kind dood. Op hetzelfde moment verdrinkt Eyolf. Rita en Alfred raken verstrikt in een draaikolk van schuld en zelfhaat. Daar kan geen liefde tegen op.

MOTIVATIE

Met haar grensverleggende en soms verontrustende voorstellingen verwierf regisseur Susanne Kennedy een unieke plek binnen het Nederlands theater. Haar werk viel regelmatig in de prijzen. Bij het Nationale Toneel kreeg zij sinds 2007 de ruimte om haar talent te ontwikkelen. Met een eigenzinnige enscenering van Ibsens klassieker *Kleine Eyolf* neemt ze afscheid van het gezelschap. *Kleine Eyolf* is Ibsen's minst bekende maar misschien wel beste stuk: na een dynamisch eerste bedrijf valt alle externe actie weg en de rest van het stuk zijn de personages bezig elkaar van hun beschermende spirituele lagen en geesteshoudingen te ontdoen. Op het einde staan ze er vernederd en naakt bij, als criminelen die geschooren zijn voor de executie.

Susanne Kennedy over dit zelden gespeelde meesterwerk van Ibsen: "De personages drijven als eilanden rond in een universum zonder God, voortgestuwd door de onderstroom van hun verborgen verlangens. Ibsen is een groot psycholoog, vaak genadeloos voor zijn personages, hoewel hij ook wel compassie heeft. Maar hij heeft in al zijn stukken ook iets

sadistisch. Hij is pessimistisch met af en toe een flickering van hoop of verlossing".

REALISATIE

Susanne Kennedy maakte een grondige bewerking van de toneeltekst uit 1894. De personages werden teruggesnoeid tot wat zij hun 'zielkundig destillaat' noemde, de chronologie van het verhaal werd losgelaten en de teksten die overbleven stonden vol herhalingen. Kennedy deelde het stuk in meer dan vijftig scènes in, elk ingeleid en becommentarieerd door een geprojecteerde titel afkomstig uit Nietzsches *Also sprach Zarathustra*. In deze tekst verklaart de filosoof (tijdgenoot en zielsverwant van Ibsen) God dood.

Het indrukwekkende toneelbeeld was van de hand van de jonge vormgeefster Lena Müller: een tot leven gebracht schilderij van Edvard Munch, landgenoot en zielsverwant van Ibsen. In dit landschap van gevaarlijke stromingen en mist dwaalden de personages rond, op zoek naar verlossing van het schuldgevoel over de dood van hun kind. Gedurende de hele voorstelling was de speelvloer donker en zag het publiek alle handelingen door een gaasdoek. Daarop werden met regelmatige tussenposen teksten geprojecteerd uit *Also sprach Zarathustra*. Ook waren er korte videoprojecties te zien die inzoomden op beelden van verrotting. Kennedy ensceneerde haar *Kleine Eyolf* als een visueel overrompend louteringsritueel. De rol van Eyolf, de gehandicapte zoon van Rita en Alfred, werd door de verstandelijk beperkte Frans Meere knap gespeeld.

Kleine Eyolf is de tweede in de reeks van voorstellingen in het kader van de internationale samenwerking met NTGent. De samenwerking wordt door beide gezelschappen als zeer vruchtbaar ervaren en in de komende jaren voortgezet.

PERS

Trouw

Susanne Kennedy trekt effectief de trukendoos van de spookfilm open: bleke, onnatuurlijk bewegende en sprekende personages, eng giechelende meisjes, griezelig krakende hobbelpaarden en omgekeerd afgespeelde muziek. Ook in eerdere voorstellingen gebruikte ze de vormtaal van de griezelfilm, maar niet eerder deed ze dat met zoveel technische perfectie en met zo'n hypnotiserende werking. Thematisch klopt het bovendien als een bus.

Volkskrant

Lijklicht. Graflied. Die twee woorden komen regelmatig in deze *Kleine Eyolf* voor. Tussen lijk en grafkan niets anders liggen dan een dodenrijk. Kennedy plaatst het stuk als het ware in een hiernamaals: er wordt vanuit het leven niet naar de dood verlangd, maar vanuit de dood naar het leven. Aanvankelijk tamelijk irritant en ongrijpbaar, dan intrigerend en ten slotte hemelstergend fascinerend – dat is *Kleine Eyolf* in deze bizarre regie. Stileren en techniek zijn tot in de perfectie uitgevoerd, tot in elke ademhaling en stembuiging aan toe.

NRC

Te midden van het rigide formalisme zorgt *Eyolf* voor een stoot absurdisme die de voorstelling op stoom houdt. Hij opent met vijf minuten op een hobbelpaard in een eenzame spot. Halverwege de voorstelling imiteert hij op grandioze wijze een fanfare, eindeloos rondjes lopend: "Tpetepetedumdum, trrrrr, trrrrr."

Kennedy sluit af met zware effecten: rook, knallen, lichtflitsen en een groot kruis met tl-licht dat langzaam naar beneden komt. 'Verlossing', staat er op het doek waarop voortdurend filosofische aforismen worden vertoond. Maar die ommezwaai naar christelijke symboliek is nogal belegen, en spoort niet met de even tergende als spannende vormtaal van de rest van de voorstelling. Tussen die emoties balanceert *Kleine Eyolf*: een voorstelling die je in al zijn eentonigheid niet had willen missen.

PUBLIEK

- Opnieuw gefascineerd gekeken. Jammer Susanne dat je weggaat bij NT.
- Een apart stuk, nooit eerder zo gezien. Verrast. Inspirerend, moderne kunst. Met af en toe hoogten en dieptepunten in het leven.
- Prachtige theatrale installatie!
- Erg indrukwekkend en confronterend. Mooi gebruik van decor, licht en geluid. We zijn er stil van.

MIDZOMERNACHTDROOM (REPRISE)

ROLVERDELING

Theseus Stefan de Walle
Hippolyta Anniek Pheifer
Philostrates Antoinette Jelgersma
Lysander Joris Smit
Demetrius Tibor Lukacs
Hermia Sallie Harmsen
Helena Hannah Hoekstra
Egeus Theo Pont
Oberon Stefan de Walle (d)
Titania Anniek Pheifer (d)
Puck Antoinette Jelgersma (d)
Kale Pieter van der Sman
Bok Pierre Bokma/Vincent Linthorst
Belg Jappe Claes
Pikkie Jelle de Jong
Kluit Vincent Linthorst/Mike Reus
Turk Ali Çifteci

Weeskind Sean Bakker / Stijn Valkenhof / Tim Olie / Freek Kunz

Elfen in Titania's dienst Margriet van der Meijden / Wil Borsboom / Ineke van Wijngaarden / Martje Verhagen / Christine Laheij

Tekst William Shakespeare

Vertaling Tom Kleijn

Regie Theu Boermans

Dramaturgie Rezy Schumacher

Toneelbeeld Bernhard Hammer

Lichtontwerp Gerhard Fischer

Kostuumontwerp Marion Münch

Grimeontwerp Cynthia van der Linden

SYNOPSIS

Theseus en Hippolyta zijn gearriveerde carrièremakers uit de hogere kringen. In hun drukke bestaan hadden zij geen tijd voor de liefde, maar nu willen ze op de valreep toch trouwen. In de nacht voor hun bruiloft vechten hun alter ego's Oberon en Titania in een droom de strijd uit, die overdag onder de oppervlakte sluimert. In deze nacht treffen zij ook vier jonge mensen, die juist aan het begin staan van het liefdespad. De waan van hun heftige verliefdheid maakt dat de vier lust en eigen gewin verwarren met liefde. Ondertussen bereidt een groep eenvoudige werklieden ter ere van het huwelijksfeest een romantisch toneelstuk voor over de geliefden Pyramus en Thisbe, die zelfs bereid zijn voor elkaar te sterven. Alsof dat niet genoeg is, drijft kwelgeest Puck – die de gevolgen van het gebrek aan liefde als geen ander kent – de zaken in die nacht op de spits.

MOTIVATIE

Nieuw in het beleid van het Nationale Toneel is het opbouwen van een toneelbibliotheek. Succesvolle voorstellingen houden we op het repertoire en spelen we graag in reprise. Bij *Midzomernachtdroom* konden we van een theaterhit spreken. Wegens groot succes en uitverkochte zalen in het vorige seizoen hebben we *Midzomernachtdroom* snel opnieuw uitgebracht, met enkele wijzigingen in de rolbezetting. Theu Boermans koos vorig jaar mede voor deze komedie omdat hierin vrijwel het hele ensemble van het Nationale Toneel kon schitteren. In de reprise bood hij kansen aan veelbelovende jonge acteurs die in 2013 zullen toetreden tot het ensemble.

Zo debuteerden Hannah Hoekstra en Sallie Harmsen, inmiddels aangetrokken in het kader van de talentontwikkeling, als Hermia en Helena in de grote zaal.

NOMINATIES

Publieksprijs 2012

PERS 2012

Cahiers Elisabethains: A Biannual Journal of English Renaissance Studies (N° 81, Spring 2012).

The recent Midsummer Night's Dream of "Het Nationale Toneel" — the largest theatre company of the Netherlands — enjoyed a sell-out run, attracting not only established theatre-goers, but also many youngsters. (...) The change of set (by Bernhard Hammer) to the world of the forest was overwhelming: the huge, 30-foot-high party-tent - encompassing most of the stage - unexpectedly collapsed altogether, covering the tables and chairs amidst a downpour of rain, deafening thunder, and flashes of lightning. The ensuing chaos was followed by another downpour, this time consisting of small fragments of greyish cork which fell on the collapsed tent for almost two minutes. It was a brilliant scene change from festive court to grim and grey forest - drawing a well-deserved applause from the audience.

DRIE ZUSTERS

ROLVERDELING

Olga Ariane Schluter
Masja Anniek Pheifer
Irina Katja Herbers
Andrej Prozorov Vincent Linthorst
Natasja Anne Lamsvelt
Fjodor Koelygin Pieter van der Sman
Alexander Versjinin Mark Rietman
Nikolaj Toezenbach Jaap Spijkers
Vasili Soljony Tibor Lukács
Ivan Tsjeboetykin Hans Croiset
Aleksej Fedotik Yannick van de Velde
Vladimir Rode Kay Greidanus
Anfisa Antoinette Jelgersma

Tekst Anton Tsjechov
Vertaling / bewerking Theu Boermans
Regie Theu Boermans
Dramaturgie Karim Ameer
Decorontwerp Bernhard Hammer
Kostuumontwerp Catherine Cuykens
Lichtontwerp Stefan Dijkman
Grimeontwerp Pilo Pilkes

SYNOPSIS

Drie zusters dromen van een groots en meeslepend leven, passionele liefde en volmaakt geluk. Ze spreken honderduit over hoe ze hun leven in eigen hand willen nemen, maar ze ondernemen geen enkele stap in die richting. In hun Russische provinciestad negeren ze alles wat zich buiten hun persoonlijke leven afspeelt. Hun blik is niet gericht op de werkelijkheid, maar op hun gedroomde Moskou. Daar lijkt het geluk waarnaar ze verlangen zich te verbergen. Daar zullen ze de mannen ontmoeten die hun leven veranderen. Liefde en vrijheid, dat zal de toekomst in Moskou hen brengen. In de tussentijd dat het stuk (en het leven?) duurt, vragen ze zich af waarom het zolang duurt tot die toekomst werkelijkheid wordt?

MOTIVATIE

Dat Tsjechov ons nog steeds weet te raken, heeft voor Theu Boermans te maken met het feit we onszelf zo herkennen in het geploeter van de mensen op het toneel. In het leven van zijn personages komen, net zoals bij de meesten van ons, geen schokkende gebeurtenissen voor. Ze dobberen op een constante emotionele onderstroom van verlangens en idealen, van angst, liefde, jaloezie, teleurstelling en hoop. Alle personages verlangen naar een leven vol zingeving, passie en volmaakt geluk. Maar terwijl ze filosoferen over de toekomst en mijmeren over het verleden, vergeten ze in het hier en nu te leven. Theu Boermans: "Dat is soms om te huilen, maar ik vind dat vaak ook heel komisch. Tegelijkertijd lach ik vol mededogen, want ik weet heel goed dat ik zelf geen haar beter ben."

REALISATIE

Zoals elke grote schrijver wil Tsjechov in *Drie zusters* iets zeggen over onze existentie. De mens wordt tentoongesteld, net als de natuur. Daarvoor ontwierp Bernhard Hammer een glazen kubus als een soort terrarium, een modelwereld. De kubus bevatte mist: de natuur gevangen. De personages in *Drie zusters* denken dat ze de natuur onder controle hebben, maar vergissen zich daarin de mist komt en gaat. Het zich meester maken van de glazen kubus in de repetitiefase was geen sinecure en een technische exercitie van de eerste orde. Het beste in cast en crew werd aangesproken, alsmede hun geduld. De techniek wist zichzelf te overtreffen. De spelers die zich in de kubus bevonden waren door het spiegelende glas akoestisch en visueel afgescheiden van hun omgeving. Door heel precies te repeteren (lees: veel te herhalen) en het op de juiste momenten aan en uitzetten van microfoons en monitoren, was het eindresultaat verbluffend.

PERS

Trouw

In *enscenering en vormgeving* (Bernhard Hammer) heeft regisseur Theu Boermans bij het Nationale Toneel de melancholie weer teruggehaald en speelt daarmee voelbaar in op de huidige crisissfeer met het snakken naar betere tijden. (...) *Treffend* is hoe de zussen haast aanbiddeend gegroepeerd staan om een nieuw aangekomen commandant. Vooral Ariane Schluter laat in minieme bewegingen Olga's onderdrukte passie aangrijpend doortrillen. Een rake tegenhanger van die beheersing is Antoinette Jelgersma, die Anfisa als een beverige running gag laat uitgroeien tot prototype van een sociale klasse.

Volkskrant

Schluter maakt sowieso indruk door een uiterst genuanceerd acteren, waarin het aanvaarden van het lot schrijnend invoelbaar wordt, maar nergens pathetisch. (...) Mark Rietman is als de viriele luitenant geweldig; hij speelt hem als een ijdele poseur en niet als een romantische held. Mooi rustig en wijs is Hans Croiset als de oude dokter. (...) Dat is mooi in deze uitvoering, die voortdurende hang naar betekenisvol leven. De allermooiste scène in die zin is als Olga (Ariane Schluter) zich bekommert om het lot van oude kinderjuf (een prachtig van Parkinson bibberende Antoinette Jelgersma) die voortdurend als oud vuil wordt behandeld.

NRC

Antoinette Jelgersma verdient voor haar vertolking van het bevende oude besje Anfisa een Columбина.

PUBLIEK

- Theu Boermans bewijst met zijn *Drie zusters* dat Tsjechov nog steeds van deze tijd is. Hij actualiseert het niet alleen, maar hij laat vooral zien wat de schrijver te bieden heeft. Met een meer dan uitstekende cast ben je er nog niet. Het verhaal moet wel verteld worden en dat kan Boermans als geen ander. Hij speelt als regisseur de hoofdrol. In de Amsterdamse schouwburg liet Boermans met zijn Nationale Toneel zien dat ie misschien niet de meest trendy regisseur is van Nederland, maar wel de beste. Hier wil je als acteur in meedoen, hier kun je alleen maar van dromen tijdens de eerste lezing. Prachtige rollen van o.a. Ariane Schluter, Anniek Pheifer, Katja Herbers, Mark Rietman, Hans Croiset, Jaap Spijkers, Anne Lamsvelt, Vincent Linthorst en niet te vergeten Antoinette Jelgersma.
- Ik heb gisteravond de voorstelling gezien. Prachtig! Ik heb genoten! Een heerlijke avond gehad. Toch... die hevige emoties op het toneel... ik kan er maar moeilijk mee omgaan, met gillende, krijsende en huilende acteurs en actrices op het toneel. Het zal meer aan mij liggen dan aan hun/jullie, denk ik. Het betekent wel dat ik bijna elke toneelvoorstelling een paar minuten naar de punten van mijn schoenen zit te kijken en wacht tot de heftigheid overgewaaid is. Mark Rietman was fantastisch met zijn woordenvloed aan kabbelende terloopse filosofietjes. Voor alle drie de zusjes: Hulde! Maar speciaal wil ik de prestatie van Antoinette Jelgersma noemen met haar aan Parkinson lijdende rol; wat bracht ze dat overtuigend!

OUDEJAARSCONFERENCE EN ANDERE CLICHÉS

SPEL

Laura van Dolron

Regie, tekst en concept Laura van Dolron
Dramaturgie Céline Buren en Rezy Schumacher
Spelcoaching Jantien Koenders
Lichtontwerp Gé Wegman, Jan Harm Wagner

SYNOPSIS

In het door mannen met actuele grappen en op maat gemaakte pakken gedomineerde mijnenveld van de oudejaarsconferenties maakt Laura van Dolron voor de tweede keer haar opwachting. Ook nu weer gewapend met goede voornemens, oliebollen en goedkope champagne. De conference biedt zeer bewust geen terugblik op het afgelopen jaar: “Daar waren jullie immers allemaal bij”. Van Dolron kiest daarentegen een van Wim Kants meest legendarische oudejaarsconferenties als vertrekpunt, *Waar gaan we*

in het nieuwe jaar naartoe uit haar geboortjaar 1976. In Kants dagboeken vond Laura herkenning bij de mens achter de performer: gevangen achter het masker dat hij zichzelf had opgezet.

MOTIVATIE

In haar voorstellingen heeft Laura van Dolron vaak gesproken over haar moeizame verhouding tot de grote teksten uit het toneelrepertoire. Dat maakte het interessant om een hedendaagse cabaretklassieker, de oudejaarsconference uit 1976, te gebruiken als basis voor de voorstelling. Laura bestudeerde de conference van Kant als een te spelen theatertekst, las de dagboeken van Kant en bezocht Birma, waar Kant tijdens de Tweede Wereldoorlog als geïnterneerde optrad voor de tewerkgestelde arbeiders aan de Birmaspoorlijn. Ze werd getroffen door het grote verschil tussen de publieke figuur Wim Kant en de privémens, worstelend met grote depressies. Ze herkende het mechanisme van ‘willen behagen’, waaraan ze zelf ook niet altijd kan ontsnappen. Ook Laura staat op het podium als de ‘lieve en zachtmoedige Laura’, terwijl ze in het dagelijks leven naar eigen zeggen niet aan dat beeld kan voldoen. Wat voor haar begon als een daad van verzet – een zachtmoedige toon in het theater brengen als tegenwicht voor de vele harde voorstellingen die werden gemaakt – dreigt inmiddels een dwangbuis te worden. In deze oudejaarsconference hield Laura een pleidooi om ons te bevrijden van de maskers die we onszelf opzetten, om zo een oprechter contact mogelijk te maken.

REALISATIE

“Here we are now, entertain us.” De ruige gitaarklanken van Nirvana’s klassieker *Smells like teen spirit* vormden de opmaat van de voorstelling. De aankleding knipoogt naar de conferences van Wim Kant: Laura van Dolron in smoking en vlinderdas, achter haar drie grote vellen wit papier die doen denken aan de legendarische ‘spiekbriefjes’ van haar grote voorganger. In tegenstelling tot haar vorige voorstellingen spreekt ze grotendeels versterkt, wat bijdraagt aan een meer afstandelijk karakter. “Dit wordt geen leuke avond”, waarschuwt ze haar publiek. “Ik heb geen zin om aan jullie verwachtingen te voldoen”. Voor de bezoekers die afkwamen op een gezellige oudejaarsconference en de naam Wim Kant was dat in eerste instantie een teleurstelling. Maar gaande-

weg kanelde de toon van de voorstelling. Wanneer Laura in haar slotpleidooi vraagt om onze maskers af te zetten en vertelt over haar eigen beleving van 1976 – een ‘rotjaar’ in de woorden van Wim Kant, maar ook het jaar waarin haar vader dolgelukkig was met de geboorte van zijn dochter – blijkt ook deze voorstelling opnieuw het publiek in het hart en het hoofd te raken.

PERS

Trouw

De teksten van Laura van Dolron zijn recht voor zijn raap en kwetsbaar en dat maakt het bijzonder. Verfrissend, zou ik eerder willen zeggen, heel verfrissend in het scala van mannelijk grappig.

Theaterkrant.nl

Van Dolron trekt de moeizame verhouding tussen publiek en performer, tussen acteur en rol, slim door naar het echte leven, waarin het minstens zo moeilijk is om jezelf te zijn. Omdat niet iedereen erop zit te wachten dat je constant maar eerlijk bent. Hoewel oprechte eerlijkheid een hoop treurige huwelijken en binnengehouden ellende zou kunnen schelen.

Haarlems Dagblad

In het nog steeds door mannen met actuele grappen gedomineerde veld van de oudejaarsconferenties zet ze zeker een andere toon en stelt ze interessante vragen. Een pleidooi voor oprechtheid, daar kan niemand op tegen zijn.

PUBLIEK

- Top. Wij gaan nog veel van jou zien in de toekomst... Je stijl vind ik meta-niveau c.q. Freek de Jonge als vrouw. Ga door, ga verder. Meer... meer.
- Niet wat ik ervan verwacht had maar toch interessant en boeiend. Zoals altijd mooie stem om naar te luisteren. Oliebollen waren lekker.
- Elke voorstelling komen wij je bezoeken! Ga zo door!
- Laura, we hebben genoten. Een heel goed 2013 gewenst.

MARKETING & COMMUNICATIE

MARKETING & COMMUNICATIE

In 2012 bereikte het Nationale Toneel 74.908 bezoekers. De bezettingsgraad in Den Haag steeg naar 79% en in het land steeg de totale zaalbezetting naar 67,1%. Het Nationale Toneel speelde in totaal 249 voorstellingen. In Den Haag werden onze voorstellingen zeer gewaardeerd: het overgrote deel van onze bezoekers beloonde een voorstelling van het Nationale Toneel met een 8 of een 9. Deze hoge waarderingen willen we vasthouden.

POSITIONERING

Het Nationale Toneel neemt zijn verantwoordelijkheid waar het gaat om het interesseren van mensen voor theater in het algemeen en de voorstellingen van het Nationale Toneel in het bijzonder. In het najaar van 2012 stelde het gezelschap een nieuw hoofd marketing en communicatie aan, die momenteel een corporate communicatie- en marketingcommunicatieplan ontwikkelt voor de kunstenplanperiode 2013-2016.

Hoofddoelstelling van corporate communicatie is het vertalen van de ingezette artistieke visie naar een duidelijke propositie en een krachtige beeldtaal. Het resultaat hiervan moet een heldere profilering bij een zo breed mogelijk publiek zijn. In 2012 is een start gemaakt met de ontwikkeling van een aangescherpte positioneringsstrategie en de vertaling daarvan in een nieuwe visuele identiteit. Daarnaast is het streven om de marketeers tot gesprekspartner te maken in de keuzes die worden gemaakt op het gebied van programmering.

Om de maatschappelijke waarde van theater te onderstrepen, plaatst het Nationale Toneel zijn voorstellingen graag in een bredere context. De geïnteresseerde toeschouwer krijgt 'getrapt' informatie aangeboden (inleiding, programmaboekje, kijkjes achter de schermen, themabijeenkomst), waarmee hij of zij de voorstelling op meerdere niveaus kan genieten. Bovendien leveren we middelen waarmee de toeschouwer zijn belevenis kan delen met anderen. In 2012 hebben we hiertoe drie enthousiasmerende, ervaren inleiders aangetrokken. Dit maakt het mogelijk om met grote regelmaat in het land goede inleidingen te geven aan geïnteresseerd publiek.

PUBLIEKSOPBOUW

Ons kernpubliek in Den Haag bestaat uit een stabiele groep theaterliefhebbers. Deze trouwe bezoekers willen we graag loyaal houden aan het Nationale Toneel. Uit onderzoek blijkt dat het Nationale Toneel ook in andere steden een vast publiek heeft, dat bestaat uit liefhebbers die minimaal vijf keer per jaar naar toneel gaan.

Naast dit kernpubliek ontvangen wij ook veel 'passanten' bij onze voorstellingen, bezoekers die slechts incidenteel naar het theater gaan. Zij komen vooral af op titels of bekende namen van de acteurs. Zo trok *De prooi* ongeëvenaard veel nieuw publiek. Het Nationale Toneel streeft ernaar deze passanten bewust te maken van het feit dat zij een voorstelling hebben gezien van het Nationale Toneel, om zo herhaalbezoek te stimuleren. Met marketingmiddelen als direct-mail en kortingsacties verleiden we hen tot een tweede bezoek aan het Nationale Toneel.

Intensievere samenwerking met partners in de stad als de Koninklijke Schouwburg, Theater aan het Spui, Firma MES, Crossing Border en de Universiteit Leiden draagt ertoe bij dat het Nationale Toneel een sleutelpositie inneemt in het culturele veld van Den Haag. Samenwerking op het gebied van marketing en communicatie leidt zowel bij het Nationale Toneel als bij de partners tot andere vormen van zichtbaarheid en het aanboren van interessante nieuwe publieksgroepen.

Latente theaterliefhebbers (mensen die wel zeggen naar theater te willen gaan, maar dit in de praktijk nog niet doen) vormen de laatste belangrijke doelgroep. Het is juist nu noodzakelijk dat gezelschappen een breed draagvlak voor toneel opbouwen en onderhouden. Latente liefhebbers bezoeken wellicht niet direct een voorstelling, wel zijn zij van groot belang in de vergroting van de naamsbekendheid van het Nationale Toneel en de ontwikkeling van draagvlak voor toneel (en het Nationale Toneel) in Nederland.

Op de kaart zijn de plaatsen aangegeven waar het Nationale Toneel dit jaar één of meerdere keren speelde.

MARKTONDERZOEK

Gedegen publieksonderzoek is meer dan ooit noodzakelijk om bij de programmering te anticiperen op bezoekgedrag en doelgroepen effectief te bereiken. Op basis van onderzoeksresultaten wil het Nationale Toneel effectieve value-based campagnes opzetten: wat zijn koopmotieven van bezoekers, wat is van waarde voor bezoekers, aan welke behoeften komen wij tegemoet? Ook is marktonderzoek onmisbaar ten behoeve van de nog te ontwikkelen prijsstrategie: voor welke zaken zijn de doelgroepen bereid te betalen, hoe lopen de rangen vol, in welke fase van de lifecycle van een voorstelling worden kaarten gekocht en hoeveel per persoon en van welke acties maken zij gebruik? Marktonderzoek vormt tevens de basis voor onze marktontwikkelingsstrategie, waarin we met nieuwe producten en innovatieve campagnes nieuwe doelgroepen willen bereiken.

Onderzoek van Oculon (2011) leidde al tot meer inzichten in de klantsegmenten en het koopgedrag van de klanten van de Koninklijke Schouwburg. Dit onderzoek willen we uitbreiden naar onze kerntheaters in het land. In dit onderzoek leggen we de focus op de koopmotieven van bezoekers.

NTJONG

De fusie met Stella Den Haag is per 1 januari 2013 een feit. NTjong bracht de vaste relaties van Stella en de vaste bezoekers van het Nationale Toneel zo goed mogelijk op de hoogte van de start van het nieuwe jeugdgezelschap. NTjong ontwikkelt momenteel een eigen relatiebestand. Door jonge bezoekers aan ons te binden, wordt een stabiele publiekstoevoer gegarandeerd.

ONTWIKKELING VAN MIDDELEN

Het openbare debat in Nederland naar aanleiding van de cultuurbezuinigingen liet het imago van theater in Nederland niet onberoerd. Deze imago-crisis en de financiële onzekerheid waarin ons potentiële publiek zich in 2012 bevond, vroegen om extra stevige marketinginstrumenten die mensen actiever stimuleren om een theaterkaartje te kopen. In het afgelopen jaar is daarom sterk ingezet op marketinginstrumenten die de daadwerkelijke kaartverkoop (call-to-action) bevorderen. Het Nationale Toneel ging vele joint promotions en mediapartnerschappen aan, onder meer met de Rabobank, musea zoals de Hermitage, de Volkskrant, Vrij Nederland en Opzij. Met direct-mail en kortings-

acties werden nieuwe bezoekers actief verleid tot herhaalbezoek. Ook ging veel aandacht naar het genereren van de noodzakelijke mond tot mond reclame. De komende jaren blijft het Nationale Toneel inzetten om van incidentele bezoekers vaste bezoekers te maken.

Het Nationale Toneel treedt intensief met het publiek in gesprek via social media (Facebook, Twitter, YouTube). We delen trailers, repetitiefoto's en andere wetenswaardigheden over het maken van de voorstellingen. Tijdens open repetities zijn theaterliefhebbers in ons gebouw meer dan welkom. Met doelgericht Vriendenbeleid wordt de hoge betrokkenheid van loyale liefhebbers gekoesterd. Dit werpt zijn vruchten af: via een Facebookactie was de *Halfweg* voorstelling *Shopping and Fucking* (drie avonden) bijvoorbeeld binnen een dag uitverkocht. Nieuw in 2012 is de 'servicemail' van de Koninklijke Schouwburg. Iedere bezoeker wordt gevraagd een aantal vragen te beantwoorden. Uit de data halen we onder meer de waardering van de voorstelling en hoe mensen op een voorstelling zijn geattendeerd. Continu loopt een imago onderzoek, waaraan een aanzienlijk deel van de grote toneelgezelschappen meedoet.

Hoewel de meeste media steeds minder aandacht aan kunst en theater besteden, wist het Nationale Toneel in 2012 opnieuw zeer veel vrije publiciteit te halen, wat voor ons van grote waarde is. Klassieke marketinginstrumenten als flyers, affiches, advertenties, buitenreclame e.d. blijven onmisbaar in de marketingmix.

Het is noodzakelijk om samen met de theaters op te trekken als het gaat om het werven van publiek voor een voorstelling. Daarom hebben we in 2012 het persoonlijke contact met de theaters geïntensiveerd. Met een aantal kerntheaters in het land ontwikkelt het Nationale Toneel momenteel een strategie om het kernpubliek van deze theaters tot de vaste en loyale bezoekers van het Nationale Toneel op te schalen. Daarnaast zetten we erop in dat de passanten in deze theaters een grotere merkbetrokkenheid voelen bij het Nationale Toneel.

NT Educatie werkt samen met onderwijsinstellingen in Den Haag en in het land, met het Koorenhuis, het Theater Instituut Nederland, het CJP, de educatieve diensten van Haagse en landelijke culturele instellingen, met theaters, gezelschappen en verschillende kunstopleidingen in het land.

In 2012 bezochten in totaal bijna 3.500 leerlingen, studenten en docenten een of meerdere voorstellingen en/of activiteiten van het Nationale Toneel. De afdeling Educatie organiseerde theaterlesprojecten, workshops, inleidingen, rondleidingen, lezingen, openbare repetities, masterclasses, meet&greet met makers en voor- en nabesprekingen. Vanuit het onderwijs deden ruim 1.700 leerlingen, studenten en docenten mee aan deze activiteiten, die plaatsvonden in het NT Gebouw, de Koninklijke Schouwburg, Theater aan het Spui, op scholen in Den Haag en in theaters en op scholen in het land.

Ruim zestig docenten en ambassadeurs bezochten in 2012 de informatieavond van NT Educatie. Na een inleiding op *Drie zusters*, informatieverstrekking over educatieve activiteiten en een prima diner bezochten de deelnemers de try-out van *Drie zusters* in de Koninklijke Schouwburg. De nieuwsbrief NTEN (Nationale Toneel Educatie Nieuws) werd in 2012 regelmatig gemaïld aan 700 e-mailadressen van docenten, NT Ambassadeurs en contactpersonen.

PROJECTEN VOOR JONGEREN

Jaarlijks ontwikkelt het Nationale Toneel verschillende educatieprojecten voor jongeren. In 2012 gebeurde dat rond *Midzomernachtdroom*, *De prooi*, *Koninginnenacht* en *Drie zusters*.

Midzomernachtdroom

De reprise van *Midzomernachtdroom* bleek opnieuw uitermate populair bij jongeren en docenten. Grote groepen uit het voortgezet, middelbaar en hoger beroepsonderwijs kwamen naar het theater. In het land vormden de zeer enthousiaste jongeren een aanzienlijk deel van het publiek. Het was voor de acteurs 'een feestje' om voor zo'n jong publiek te spelen. Rondom deze voorstelling organiseerde NT Educatie het merendeel van de educatieve activiteiten. Docenten maakten graag gebruik van de Theaterlesprojecten en inleidingen.

Midzomernachtdroom werd in 2012 bezocht door 2.056 leerlingen, studenten en docenten (in 2011 door 1.385 leerlingen, studenten en docenten).

De prooi

De educatieve activiteiten rond *De prooi* richtten zich met name op studenten en docenten bedrijfskunde en economie (HO/WO). Deze doelgroep was opmerkelijk moeilijk te bereiken en enthousiast te maken voor een toneelvoorstelling. In samenwerking met de afdeling marketing & communicatie organiseerde NT Educatie een speciale inleiding voor studenten door ex-bankier Kilian Wawoe. De enthousiaste reacties hierop leidden tot meer interesse van studenten voor de voorstelling. Vermeldenswaard is de bijeenkomst op de TU Delft waar regisseur Johan Doesburg een nabespreking hield voor ruim 100 aanwezigen en zijn visie op boek en voorstelling toelichtte.

De prooi werd in 2012 bezocht door 203 leerlingen, studenten en docenten.

Koninginnenacht

Koninginnenacht was een voorstelling waarvan we veel verwachtten. Wij achtten het muzikale stuk uitermate geschikt voor een jong publiek. Maar door nadelige omstandigheden (vakantie, einde schooljaar, korte speellijst en onbekendheid met de stijl van de voorstelling en de schrijver/regisseur) bleef het bezoek door jongeren beperkt.

Koninginnenacht werd in 2012 bezocht door 149 leerlingen, studenten en docenten.

Drie zusters

Een prachtige voorstelling, maar minder populair bij docenten uit het voortgezet onderwijs. Zij kozen veelal voor het populaire *Midzomernachtdroom*.

Drie zusters werd in 2012 bezocht door 205 leerlingen, studenten en docenten.

OVERIGE PROJECTEN

Workshop Koninginnenacht

Studenten van DAPA Zoetermeer (Dutch Academy of Performing Arts) werkten onder leiding van stagiaire educatie Samantha Janssen twaalf avonden aan een eigen versie van *Koninginnenacht*. Zij volgden de werkwijze van regisseur Franz Wittenbrink: de deelnemers kozen een locatie, thematiek en personages en naar aanleiding daarvan liedjes en songs die werden bewerkt. Ook bezochten zij een aantal repetities van *Koninginnenacht*. De workshopavonden resulteerden in de presentatie *Wat wordt het toch gezellig* in Zaal 2 van het NT Gebouw. De bezoekers van de presentatie bezochten vervolgens de try-out van *Koninginnenacht*. Franz Wittenbrink, die de

presentatie bijwoonde, was zéér te spreken over het resultaat van deze intensieve workshop.

Workshop Kleine Eyolf

De deelnemers aan deze workshopavond onder leiding van Samantha Jansen kregen een inleiding op en een tekstworkshop over *Kleine Eyolf*, ze bezochten de voorstelling en hadden een nagesprek met medewerkers aan de voorstelling.

Haags Projectbureau Educatie i.o.

De voorstelling *Schuldeisers* van August Strindberg (regie Theu Boermans) door Het Derde Bedrijf speelde in april in het Theater aan het Spui. Het vormde een goede aanleiding om onze plannen voor het Haagse Projectbureau Educatie i.o. gestalte te geven en een begin te maken met de samenwerking tussen de educatieafdelingen van het Nationale Toneel en Theater aan het Spui.

Rondom de voorstellingen op 12, 13, 14 april organiseerden beide afdelingen een uitgebreide randprogrammering: een diner chantant met optreden van de acteurs uit *Koninginnenacht*, muziek verzorgd door leerlingen van Gymnasium Haganum, een interview met de regisseur en een inleiding door theaterwetenschapper Jeroen de Nooijer. Deze activiteiten werden door het publiek zeer gewaardeerd. Later in het seizoen werd op educatief gebied nog enkele malen samengewerkt, onder meer bij de jeugdvoorstelling *Niemand weet Niemand weet* van NTjong en met de theaterklas van het Haags Montessori Lyceum.

OVERIGE ACTIVITEITEN

Rond de overige voorstellingen van het Nationale Toneel vonden ook projecten, inleidingen, nabesprekingen, workshops en rondleidingen plaats.

Den Haag

In Den Haag bezochten kleine groepen jongeren, vergezeld door NT Ambassadeurs, docenten en studenten een aantal voorstellingen van Laura van Dolron.

De Halfweg-avonden in februari, mei en november (waar studenten regie en spel hun werk laten zien) werden bezocht door kleine groepen jongeren, vergezeld door NT Ambassadeurs en docenten, door Theaterplanklassen en studenten.

De theaterplanklassen 1 t/m 5 van het Segbroek College kregen een aantal rond- en inleidingen en workshops gekoppeld aan voorstellingsbezoeken.

De leerlingen van jeugdtheaterschool Rabarber kregen rond- en inleidingen voorafgaand aan hun voorstellingsbezoeken.

Studenten van diverse hogescholen in Nederland bezochten voorstellingen in Den Haag en namen deel aan workshops, in- en rondleidingen voorafgaande aan de voorstelling.

Kleine groepen leerlingen, jeugdtheatergezelschappen, docenten en studenten woonden repetities bij van *Koninginnenacht*, *Midzomernachtdroom* en *Kleine Eyolf*.

Voor 35 leerlingen van een VMBO-school uit het Haagse Laakkwartier vond een kostuumworkshop plaats in het kostuumatelier van het Nationale Toneel met aansluitend een rondleiding door de Koninklijke Schouwburg.

NT Educatie nam deel aan het pilot- project 'Dialog' dat zich richtte op de oprichting van het nieuwe Expertisecentrum Educatie: er werden rond de voorstelling *Niemand weet Niemand weet* van Theatergroep Stella Den Haag (inmiddels opgegaan in NTjong) workshops ontwikkeld, georganiseerd en uitgevoerd. De eerste workshop werd in december 2012 gegeven aan leerlingen van groep 4 en 5 van basisschool De Parkiet in Noordwijkerhout. In 2013 zullen nog enkele workshops volgen.

NT Educatie leverde in de vorm van jurering en workshops bijdragen aan het 5RoeFestival voor schooltoneelgroepen, georganiseerd door het Teylingen College in Noordwijkerhout. Dertig winnende jongeren bezochten *Midzomernachtdroom*, hadden een meet & greet met de acteurs en waren aanwezig op het toneel bij aanvang van de voorstelling.

NT Educatie neemt deel aan het regelmatig overleg van de educatieve diensten van de culturele instellingen in Den Haag.

Landelijk

In Lelystad verzorgde NT Educatie een 'voorbespreking' van *Drie zusters* voor vierhonderd bezoekers tijdens het festival Voorproefjesavond in het Agora-theater in Lelystad.

Voor studenten regie en spel van de Amsterdamse Theaterschool werd een masterclass regisseren georganiseerd. Daarbij nam regisseur Theu Boermans scenes uit *Drie zusters* als uitgangspunt.

Landelijk neemt NT Educatie intensief deel aan de overlegstructuren van de educatieve diensten van de Nederlandse podia.

TIN-tentoonstelling Backstage

Het Theater Instituut Nederland (TIN) ontwikkelde voor leerlingen uit de onderbouw VO de reizende tentoonstelling *Backstage*, over het maakproces van een toneelvoorstelling. Het NT droeg hieraan bij door voorstellings- en beeldmateriaal ter beschikking te stellen in de vorm van onder andere maquettes, kostuums en repetitiebeelden.

In februari 2012 stond *Backstage* ook in het NT Gebouw. NT Educatie organiseerde workshops en gaf rondleidingen aan bijna vijfhonderd leerlingen van het Haags Montessori Lyceum, het Segbroek College, het Wateringse Veld College, het Chr. College De Populier en SG Zuidwest. Verder bezochten ruim tweehonderd mensen de tentoonstelling op afspraak: Haagse educatiemedewerkers, studenten DAPA, Theaterplanklas Segbroek College, de Talentengroep van Alba theaterhuis, de scholengroep Laakkwartier en leerlingen van theaterschool Rabarber.

TALKSHOWS, INLEIDINGEN, OPENBARE REPETITIES EN THEMA-AVOND

In 2011 verzorgden onze inleiders vijftien inleidingen in Den Haag en de rest van het land. Zij plaatsten de voorstelling in een cultureel-historische context, vertelden over het maakproces en legden verbindingen tussen het stuk en de actualiteit. In sommige steden werden de inleidingen voor *Drie zusters* in de bussen gegeven die de bezoekers naar de plaatselijke schouwburg reden. Bij enkele voorstellingen van *Drie zusters* werden ook nabesprekingen gegeven. Bij *De prooi* werden buiten de inleidingen ook voorbesprekingen gegeven door Kilian Wawoe en vond er een talkshow plaats met Kilian Wawoe, Roel Janssen en Johan Doesburg. Club C hield een jongerenavond met Sophie Kassies, die de theatertekst schreef van *De prooi*.

Ook organiseerde het Nationale Toneel bij de voorstellingen *Kleine Eyolf* en *Koninginnenacht* enkele openbare repetities in Den Haag, voorzien van een inleiding door de dramaturg of de vertaler van het stuk. De openbare repetitie van de muziektheatervoorstelling *Koninginnenacht* had een 'live stream' via de website, zodat de repetitie voor iedereen toegankelijk was. Ook werden op verschillende plekken in de stad (o.a. in de Bijenkorf en op het Korte Voorhout) openbare repetities gehouden van deze voorstelling.

Tijdens de Amsterdamse serie van *Kleine Eyolf* werd in debatcentrum De Balie een thema-avond georga-

niseerd rond de film *The Antichrist* van Lars von Trier (een belangrijke inspiratiebron voor de voorstelling) met gespreksleider Yoeni Albrecht en regisseur Susanne Kennedy.

PUBLIEKSSERVICE

Het Nationale Toneel streeft altijd een optimale informatievoorziening aan het publiek na. Daartoe worden bij alle voorstellingen gratis programma-boekjes uitgereikt. Op aanvraag worden scripts en andere materialen ter beschikking gesteld. Aan studenten wordt wekelijks materiaal voor scripties, werkstukken etc. ter beschikking gesteld.

Het Nationale Toneel ziet zijn opleidingsfunctie onverminderd als een belangrijke taak. Door middel van talentontwikkeling doen we hard ons best om – vooral nu het theaterlandschap per 2013 in Nederland veel kaler is geworden – het Nederlandse kwaliteitstheater te waarborgen. In 2012 zijn onze vertrouwde activiteiten voortgezet en is veel werk verricht voor de nieuwe kunstenplanperiode om het mogelijk te maken de plannen uit het beleidsplan 2013-2016 uit te voeren.

ONDERWIJS/HALFWEG

Evenals voorgaande jaren hebben veel artistieke medewerkers van het Nationale Toneel hun kennis en kunde gedeeld met studenten van diverse opleidingen. Onze regisseurs, dramaturgen en acteurs verzorgden in 2012 lessen, workshops en colleges op de theaterscholen in Amsterdam, Maastricht, Utrecht en Brussel.

Voor het derde seizoen op rij werden studenten van de Amsterdamse Theaterschool in de gelegenheid gesteld hun oefeningen, scènes en performances te presenteren in het NT Gebouw. Ze mogen beschikken over onze technici, productie- en marketingmensen om hun presentatie te professionaliseren. Zes avonden per jaar gaan vervolgens de deuren van het NT Gebouw open voor een zeer nieuwsgierig, betrokken publiek. Dit bijzondere programma noemen we Halfweg. Hier krijgen de studenten voor het eerst te maken met een professionele situatie van medewerkers en publiek. Zowel studenten als publiek ervaren deze avonden als zeer waardevol. De bezoekers kijken in de keuken van het theatervak en maken kennis met een volgende generatie theatermakers. Tijdens de levendige nagesprekken, begeleid door dramaturgen van het gezelschap en de Theaterschool, krijgen de studenten voor het eerst een beeld van het effect van hun werk op hun toekomstige publiek.

Als extra presentatie in het kader van Halfweg werd eind augustus/begin september de voorstelling *Shopping & Fucking* van Mark Ravenhill gespeeld. Deze oefening van tweede en derdejaars studenten van de Maastrichtse Toneelacademie werd begeleid door Johan Doesburg en werd enthousiast ontvangen door het Haagse publiek.

STAGES

Bij elke productie van het Nationale Toneel worden stages op ieder gebied aangeboden: acteren, regisseren, regieassistentie, dramaturgie, techniek, en productie. Ook ontwerp (decor, kleding, licht, geluid, video) komt incidenteel voor. Wij werken vanuit een meester-gezel relatie in een omvattend stageprogramma, waarin de stagiaires worden begeleid door NTers met veel ervaring in hun vakgebied, die het belangrijk vinden hun kennis en ervaring te delen met een nieuwe generatie en stagiaires, met oog voor hun eigenheid, te begeleiden. Het Nationale Toneel biedt jaarlijks ook op diverse afdelingen stageplekken aan, met name in de ateliers en op de afdelingen marketing en communicatie en educatie. We benaderen studenten actief via het uitzetten van stageplaatsen, maar zien ook een stevige groei in het aantal stageverzoeken.

In 2012 konden wij aan 26 studenten een stageplaats bieden. Zij deden praktijkervaring op als acteur, dramaturg, medewerker educatie, inspicient, medewerker communicatie, medewerker development, medewerker kostuum- en grimeatelier en kleder. De studenten komen van mbo, hbo en wo-opleidingen uit het hele land: Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten: toneel & kleinkunst en de regieopleiding; Artez Hogeschool voor de Kunsten, opleiding docent; Hogeschool Utrecht, communicatiemanagement; Mediacollege Amsterdam; ROC-Amsterdam, grimeopleiding; ROC Mondriaan, mode en maatkleding; Grafisch Lyceum, theatertechniek, De MBO theaterschool Hofplein; Toneelacademie Maastricht; Universiteit Amsterdam, theaterwetenschappen.

RUIM BAAN VOOR JONGE PROFESSIONALS

2012 was het laatste jaar van de kunstenplanperiode, waarin we het plan implementeerden om tenminste één speciale plek in te ruimen voor een jonge regisseur met de ambitie om door te groeien naar de grote zaal. De afgelopen vier jaren werd die plek ingevuld door Susanne Kennedy. In 2012 nam ze afscheid van haar ontwikkelingstraject en het Nationale Toneel met twee bijzondere voorstellingen: haar eerste grote zaalproductie, *De bittere tranen van Petra von Kant*, (coproductie met NTGent) en de controversiële voorstelling *Kleine Eyolf*, naar de gelijknamige tekst van Henrik Ibsen (zie Voorstellingen). Op basis van haar werk bij het Nationale Toneel is ze inmiddels een internationaal veelgevraagd

regisseur geworden, van wie we met trots afscheid nemen.

Casper Vandeputte zal Susanne Kennedy opvolgen. Hij zal, evenals Kennedy, binnen het Nationale Toneel een vierjarig traject voor regisseurs volgen dat zich richt op alle aspecten van het regisseurschap bij een groot repertoiregezelschap. In de aanloop naar zijn start bij het Nationale Toneel in 2013, coproduceert het Nationale Toneel met Toneelschuurproducties in het najaar van 2012 Speeldrift (naar de roman van Juli Zeh), de voorstelling van Vandeputte die begin 2013 in première gaat.

In 2012 zijn ook jonge talentvolle acteurs benaderd voor de uitbreiding van het ensemble in 2013. Katja Herbers en Joris Smit hebben in hun korte carrière hun talent al ruimschoots bewezen en zijn een waardevolle jonge aanvulling van het ensemble. Beiden waren in 2012 al bij het gezelschap te zien: Katja Herbers in *Drie zusters* en Joris Smit in *Midzomernachtdroom*. Theu Boermans regisseerde Katja en Joris eerder bij De Theatercompagnie en het Derde Bedrijf en haalt hen nu naar Den Haag.

De jonge acteurs Sallie Harmsen, Hannah Hoekstra en Reinout Scholten van Aschat studeerden alle drie recent af. Zij gaan binnen het Nationale Toneel een coachingstraject volgen voor jonge acteurs richting de grote zaal. Hannah Hoekstra en Sallie Harmsen debuteerden in de grote zaal met het overnemen van rollen in *Midzomernachtdroom*.

Sinds 2009 is Laura van Dolron als jonge artist in residence verbonden aan het Nationale Toneel, als gevolg van de behoefte van het Nationale Toneel aan directere verbindingen met de actualiteit. In de afgelopen periode is deze eigenzinnige *stand up philosopher* zichzelf, het Nationale Toneel en het publiek blijven verrassen met authentieke verhalen over zichzelf en haar tijdgenoten. De vruchtbaarheid van de samenwerking kwam speciaal tot uiting in een voor Ariane Schluter geschreven monoloog, waarin de originele tekst van Laura en het subtiele spel van Ariane een bijzondere marriage aangingen, wat leidde tot een spannende, ontroerende voorstelling. Een nieuwe stap in de ontwikkeling van Van Dolron en in de samenwerking met het Nationale Toneel.

COMPAGNIETHEATER AMSTERDAM

In 2012 zijn afspraken gemaakt tussen het Nationale Toneel en het Compagnietheater Amsterdam over samenwerking rond talentontwikkeling vanaf 2013. De vlakke vloer voorstellingen van het Nationale Toneel die in het kader van talentontwikkeling met jonge mensen gemaakt zullen worden, zullen in langere reeksen in Amsterdam in het Compagnietheater te zien zijn. Voor het Nationale Toneel is het aantrekkelijk dat er naast Den Haag ook in Amsterdam een plek komt waar jonge talenten zichzelf gedurende een langere periode aan het publiek kunnen presenteren. Dit biedt de mogelijkheid om een bestendig publiek op te bouwen. Op projectbasis levert het Nationale Toneel verder inhoudelijke en/of productionele ondersteuning aan het Compagnietheater bij ontwikkelingstrajecten van pas afgestudeerde talentvolle theatermakers en acteurs.

INTERNATIONALISERING

Bij zijn aantreden als artistiek directeur heeft Theu Boermans aangegeven internationalisering een hogere prioriteit te willen geven dan tot dan toe bij het Nationale Toneel het geval was geweest. In de nieuwe kunstenplanperiode hopen we deze wens gestalte te gaan geven. Daartoe zijn al diverse ontwikkelingen in gang gezet. Allereerst is een structurele samenwerking met NTGent, het bekende acteursgezelschap uit Vlaanderen, van start gegaan. Dit jaar hebben we twee coproducties gebracht, en er zijn afspraken gemaakt voor nog eens minimaal vier in de nieuwe kunstenplanperiode. Er zijn gesprekken met Duitse theaters gaande, om indien mogelijk tot coproducties of uitwisseling van regisseurs te komen. Ook worden gesprekken gevoerd met buitenlandse free lance regisseurs om zich voor één voorstelling aan het Nationale Toneel te verbinden. Dit jaar leidde een dergelijke verbintenis tot de bijzondere muziektheatervoorstelling *Koninginnen* van de Duitse regisseur Franz Wittenbrink. Bijzonder, omdat een dergelijke voorstelling nog nooit in Nederland is gemaakt of opgevoerd. Het was voor het gezelschap, de acteurs en het publiek een unieke ervaring. Op basis van deze ervaring zijn we begonnen specifiek jong theatertalent te scouten in het buitenland. Eigenzinnige, originele makers. Zo hopen we in de nieuwe kunstenplanperiode het Nederlandse theaterpubliek meer unieke theaterervaringen aan te kunnen bieden.

Steeds vaker trekken we buitenlandse vormgevers aan die onze voorstellingen een internationale allure geven. Dit jaar waren dat o.a. de Oostenrijkse Bernhard Hammer, die spectaculaire decors ontwierp voor *Midzomernachtdroom* en *De prooi*, kostuumontwerpster Marion Münch, lichtontwerper Gerhard Fischer en de video-ontwerper Peter Wilms.

Met ingang van seizoen 2011-2012 is het Nationale Toneel begonnen zijn grote zaalvoorstellingen in het Engels te boventitelen. Hiermee wordt een nieuw internationaal publiek aangetrokken van vooral expats. Het vergroot ook de mogelijkheden voor buitenlandse professionele bezoekers. We kunnen nu onze voorstellingen aanbieden aan internationale programmeurs. In 2012 werd *Kleine Eyolf* bezocht door programmeurs uit Noorwegen en geselecteerd voor het prestigieuze Ibsenfestival in Oslo.

De Oostenrijkse schrijfster en Nobelprijswinnaar Elfriede Jelinek is door Theu Boermans benaderd om een stuk te schrijven voor het Nationale Toneel.

DEVELOPMENT

Het Nationale Toneel heeft sinds 2012 zijn krachten gebundeld met de Koninklijke Schouwburg voor fondsenwerving. Samen hebben de twee instellingen het Fonds de Koninklijke Schouwburg en het Nationale Toneel (Fonds KSNT) opgericht. In het Fonds KSNT zijn gezamenlijke ambities geformuleerd op het gebied van educatie, talentontwikkeling, nieuw publiek, gastheerschap en maatschappelijke verankering. Ter ondersteuning van deze ambities is een plan van aanpak voor fondsenwerving ontwikkeld. Een gezamenlijke afdeling Development is opgezet in samenwerking met bureau Leenaers Verloop. Er is geïnvesteerd in een gezamenlijke CRM database. Het eerste zichtbare resultaat van deze samenwerking is de oprichting van de Toneel Kringen. Dit zijn drie particuliere geefkringen (de Shakespeare-, Vondel- en Huygenskring), bestaande uit cultuurliefhebbers die de Koninklijke Schouwburg en het Nationale Toneel steunen met een vast bedrag per jaar, voor een periode van vijf jaar. Na een aantal bijzondere bijeenkomsten in het afgelopen jaar hebben we 28 nieuwe leden mogen verwelkomen binnen deze Toneel Kringen.

De Vrienden van de Koninklijke Schouwburg en het Nationale Toneel maken sinds begin dit jaar onderdeel uit van het Fonds KSNT. Dit betekent dat de Koninklijke Schouwburg en het Nationale Toneel direct worden ondersteund door circa 500 vrienden.

SPONSORING

Het Nationale Toneel heeft zijn jarenlange sponsorrelatie met Van der Feltz Advocaten bestendig door een nieuwe overeenkomst aan te gaan voor een periode van vijf jaar. Van der Feltz continueert de naamgeving van de 'Van der Feltz foyer' in het NT Gebouw en organiseert met het Nationale Toneel masterclasses en workshops, onder andere voor studenten. Tevens mocht het Nationale Toneel een nieuwe sponsor verwelkomen. Twynstra Gudde gaat een eenjarig partnership aan en steunt het Nationale Toneel door het leveren van organisatieadvies.

PRIORITEITEN 2013

De Vrienden vormen onze basis, de ruggengraat van onze achterban. Een belangrijke focus voor de nieuwe afdeling Development is het relatiebeheer en het behoud van de huidige Vrienden én het werven van nieuwe Vrienden.

De werving van particuliere begunstigers door middel van de Toneel Kringen heeft veel aandacht gekregen in 2012. Voor 2013 is het van belang om

het momentum dat, mede dankzij ruime aandacht voor de activiteiten, ontstaan is in stand te houden. De focus voor de komende tijd ligt in grote mate op relatiebeheer alsmede de werving van nieuwe begunstigers. De directie en de besturen van de Koninklijke Schouwburg en het Nationale Toneel zijn nauw betrokken bij dit proces en spelen een belangrijke rol in de verdere opbouw en uitbreiding van de Toneel Kringen.

Voor de ondersteuning van de randprogrammering rondom de voorstelling *Het stenen bruidsbed*, alsmede voor andere bijzondere projecten op het gebied van educatie en talentontwikkeling, zijn contacten gelegd met vertegenwoordigers van fondsen en stichtingen.

Daarnaast worden diverse contacten gelegd met het bedrijfsleven ten behoeve van de werving van projectsponsors en de verkoop van zakelijke arrangementen rondom voorstellingen.

OPLEIDINGEN

Scholing verruimt het blikveld en de kennis en kunde van de medewerkers en is van belang voor hun ontwikkeling en inzetbaarheid binnen de organisatie. Het Nationale Toneel stimuleert daarom, binnen de financiële mogelijkheden, het volgen van opleidingen en cursussen die in het verlengde liggen van de functie. Mede dankzij subsidiebijdragen uit het Loopbaanfonds Theater van de NAPK hebben medewerkers van het Nationale Toneel diverse opleidingen en trainingen kunnen volgen.

In 2012 hebben de volgende opleidingen/trainingen plaatsgevonden: MAC-CAD opleiding, coachend leidinggeven, effectief & creatief schrijven, mindfulness, de telefoniste als visitekaartje, actualiteiten loonheffingen en de training praktijkgericht opleiden: een training over het begeleiden van stagiaires die in samenwerking met het Grafisch Lyceum, De Koninklijke Schouwburg, Diligentia en het Theater aan het Spui is georganiseerd. Daarnaast zijn er diverse symposia en congressen bezocht van de NAPK, VPT, congres podiumkunsten enz.

PERSONEELSWIJZIGING

Doordat een aantal medewerkers besloten hebben hun loopbaan elders of op een andere wijze voort te zetten zijn er diverse vacatures geweest, zo is er op de afdeling marketing en communicatie een nieuwe leidinggevende begonnen en was er op deze afdeling een vacature voor een voorstellingsverantwoordelijke die per 2013 begint. De afdeling techniek is uitgebreid met twee jonge inspicieënten en ook het artistiek bureau is uitgebreid met een medewerker. De Koninklijke Schouwburg en het Nationale Toneel, hebben een gezamenlijke afdeling Development opgericht. Een succesvolle gezamenlijke sollicitatieprocedure heeft geresulteerd in het aantrekken van twee ervaren medewerkers.

JUBILEA

Het Nationale Toneel kenmerkt zich als een organisatie met loyale werknemers en lange dienstverbanden, het aantal gemiddelde dienstjaren per medewerker is op dit moment 13 dienstjaren. We besteden regelmatig aandacht aan jubilea, in 2012 waren twee NT-ers 12,5 jaar in dienst bij het Nationale Toneel.

ZIEKTEVERZUIM

In 2012 werkten we net als voorgaande jaren samen met de arbodienst HumanCapitalCare (voorheen Schermer, Trommel en de Jong). Om een snelle terugkeer naar werk te bevorderen werken wij regelmatig samen met coaches of een re-integratiebureau. In 2012 is het ziekteverzuim gestegen naar 5,1% (in 2011 was dit 4,3%), de verhoging is te verklaren door een stijging van het aantal langdurig zieke werknemers (meer dan 41 ziektedagen). Het kortdurende ziekteverzuim is in 2012 gedaald van 0,6 naar 0,4%. Ook de ziekmeldingsfrequentie is gedaald van 0,95% naar 0,77%. Met twee medewerkers is de langdurige verzuimperiode afgesloten door instroom naar een WIA-uitkering of het aflopen van het arbeidscontract.

ONDERNEMINGSRAAD

De ondernemingsraad bestaat uit vijf personen afkomstig van diverse afdelingen: techniek, educatie, ensemble en het decorateliër. De OR heeft regelmatig vergaderingen waarin de volgende onderwerpen worden besproken: (veranderingen in) beleid, kunstplan en subsidies, gang van zaken rondom voorstellingen, repetities, tournee en arbozaken.

MEDEWERKERS 2012

Artistiek directeur

Theu Boermans

Zakelijk directeur

Walter Ligthart

Acteurs

Steve Aernouts, Nettie Blanken, Margreet Boersbroek, Pierre Bokma, Hajo Bruins, Reinier Bulder, Ali Çiftçi, Jappe Claes*, Joost Claes, Hans Croiset, Frans van Deursen, Bracha van Doesburgh, Tamar van den Dop, Els Dottermans, Khaldoun Alexander Elmecky, Matteo van der Grijn, Sallie Harmsen, Loes Haverkort, Katja Herbers, Marlies Heuer, Hannah Hoekstra, Antoinette Jelgersma*, Jelle de Jong, Anne Lamsveld, Vincent Linthorst*, Tibor Lukács, Bien De Moor, Frans Meere, Anniek Pfeifer*, Theo Pont, Mike Reus, Mark Rietman*, Ariane Schluter*, Betty Schuurman*, Remco Sietsema, Michel Sluysmans, Pieter van der Sman*, Joris Smit, Jaap Spijkers*, Jeroen Spitzenberger*, Chris Thijs, Dries Vanhegen, Marie Vinck, Xander van Vledder, Stefan de Walle*, Lien Wildemeersch, Manoushka Zeegelaar Breeveld
Kinderen: Sean Romeo Bakker, Silvan van den Berg, Freek Kunz, Tim Olie, Stijn Valkenhoff, Mascha Voerman
Vrijwilligers: Wil Borsboom, Christine Laheij, Frans Meere, Margriet van der Meijden, Nel van Someren, Martje Verhagen, Ineke van Wijngaarden, Netty Zwaard
Muzikanten: Arthur Lijten, Ian Rijksen, Bart Soeters, Floris Verbeij
Stagiaires: Kay Greidanus, Yannick van de Velde
* ensemble-acteurs

Regisseurs Theu Boermans, Johan Doesburg, Laura van Dolron, Susanne Kennedy, Franz Wittenbrink

Auteurs/Vertalers/bewerkers

Auteurs: Laura van Dolron, Henrik Ibsen, Shakespeare, Jeroen Smit, Anton Tsjechov, Rainer Werner Fassbinder, Franz Wittenbrink
Vertalers/Bewerkers: Theu Boermans, Marit Grimstad Eggen, Sophie Kassies, Tom Kleijn, Karst Woudstra

Artistiek bureau

Maria Uitdehaag*, Laura van Zuijlen
Dramaturgen: Karim Ameer, Celine Buren, Maarten Mertens, Remco van Rijn, Gommer van Rousset,

Rezy Schumacher*

Stagiaires dramaturgie: Xandry van den Besselaar, Shirley van de Polder

Regie

Regie-assistenten: Ingmar van der Bie, Rodney Verhoeven
Assistent-regisseur: Florian Hellwig, Marjolein Polman
Regie-stage: Karlijn Kistemaker, Karlijn Mofers

Vormgevers

Decor: Katrin Bombe, Bernhard Hammer, Marloes van der Hoek, Wikke van Houwelingen, Lena Müller
Kostuums: Catherine Cuykens, Iris Elströdt, Lotte Goos, Tanja Kramberger, Marion Münch, Sabine Snijders
Grimeontwerp: Cynthia van der Linden, Pilo Pilkes
Licht: Stefan Dijkman, Gerhard Fischer, Peter van Praet, Jan Harm Wagner, Gé Wegman
Muziek: Florentijn Boddendijk, Remco de Jong, Harry de Wit
Geluidsontwerp: Yves de Mey
Video: Marita Ruyter, Peter Wilms

Productie

Uitvoerend producent: Rudy van Wijk*
Productieleiders: Monique Koppers, Hans Nass, Rodney Verhoeven, Marie-Christine Volkens
Productiesecretariaat: Mirjam Overdevest, Rianne Valstar

Techniek/Facilitaire zaken/Gebouwbeheer

Jeroen Bas, Carel Bekkering, Tijmen Bergman, Lex Boere*, Willy Caspers, Lennert Esser, Jeroen Feelders, Geert Jan de Groot, Daan Hazendonk, Micha de Kanter, Vincent Kok, Arjan Kruidhof, Femke van Kuijk, Mario Mantel, Gerrit Maronier, Justus Matla, Vincent Meijer, Angélique Miedema, Hans Mooij, Laressa Mulder, Emiel Rietvelt, Joop Spies, Hans Spinnler, Lukas Tulkens, Paul in het Veld, Jan Harm Wagner
Stagiaires techniek: Dieneke Bittermann, Valerie de Bruijn, Naomi Mateovics, Mick te Velthuis

Lunchmedewerkers

Anneke Gerritse, Jeroen Manders

Decorateliër (Decoruitvoering)

Hans Rompa*, Ruud Brouwer, Koos, s-Gravendijk, Ronald van Rijn, Arjen Schoneveld

Kostuum, kap- en grime atelier

Iris Elströdt*

Kostuum: Suet Huy Ho, Amanda van Marion, Peter van der Meer, Judith van Ooijen, Daan Wieman, Kleed(st)ers: Kiswati van Keulen, Peter van der Meer, Judith van Ooijen

Grime: Lianne Gorissen, Frederique Nuhaan, Amber Schiphorst, Bram Soeteman, Evelien Zonneveld

Stagiaires: Maaïke Blom, Ester van Dam, Shari Heijstee, Denice Jansens, Celina van der Kamp, Lisanne den Ouden, Mira Popenko, Tanja Verberne, Sanne Visscher

Communicatie, Marketing en Educatieve Dienst/ Tribune

Marjolein de Boo*, Marja Copier, Pien van Gemert* (per 1 oktober 2012), Anette Heideman, Lejo De Hingh, Anouk Goorman, Eline van Lelyveld, Esmee Meertens, Dieke van der Spek, Priscilla Vaas, Iris Warmenhoven
Stagiaire: Samantha Janssen, Sem Klarenbeek, Rosanne Knegt

Development & Fundraising

Marjolein de Boo, Lydia Harmsen (via KS), Tineke Kremer, Marischka Leenaers, Sofie Bienert (bureau Leenaers Verloop)

Stagiaires Development & Fundraising

Pauline de Groot, Mine Erdural

Bureaumanager

Marianne Hilkhuijsen

Personeelsfunctionaris

Anna-Belle de Haan

Receptionist/Administratief mdw.

Sonja Schermer, Aruna Ramdjanamsingh, Rianne Valstar

Financiën, Salarisadministratie & ICT

Ronald Boogaard*, Daan Oppenhuizen, Aruna Ramdjanamsingh

Overige

Catering: Pimento

Inleidingen: Wanda Cremers, Ricci Scheldwacht, Lara Staal, Céline Talens, Saske Wentink

Publieksbegeleiders: Arno Loriaux, Annemarije van Harten, Phylisia Kaldenhoven, Rianne Valstar

Fotografie & film

Carli Hermès, Mink Pinster

Casting-adviezen

Kemna Casting: Marc van Bree

Voorstellingsverkoop

Senf Theaterpartners

* = afdelingshoofd

In het verslagjaar 2012 was het bestuur als volgt samengesteld:

Mevrouw drs. M.M. van Zuijlen
Zelfstandig ondernemer

Mevrouw drs. L.E.J. Engering-Aarts
Oud-Wethouder Financiën en Cultuur Den Haag

De heer drs. G.H.O. van Maanen
Secretaris-generaal Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

De heer ir.dr. J. van der Veer
Voormalig CEO van Royal Dutch Shell

De heer mr. S. Harchaoui
Voorzitter van de Raad van Bestuur FORUM
Instituut voor Multiculturele Vraagstukken

De heer mr. R.W.J. Groenink
Oud Bestuursvoorzitter ABN AMRO. Private equity investor in fossiele en duurzame energie. Toezichhouder bij een aantal bedrijven.

ALGEMENE GEGEVENS

Statutaire naam	Stichting Het Nationale Toneel
Statutaire zetel	Den Haag
Rechtsvorm	Stichting
Doelstelling	De Stichting heeft ten doel theater te maken en te bevorderen in de ruimste zin van het woord in Den Haag en de rest van Nederland in het kader van de landelijke toneelvoorziening. De stichting beoogt haar doel te bereiken door onder meer het in stand houden van het toneelgezelschap het Nationale Toneel. Voorts kan de stichting voor de verbreiding van toneel film- en/of televisieopnamen (doen) maken.

BELEID

Beleid is gebaseerd op diversiteit en kwaliteit. Het Nationale Toneel wil een ‘toneelbibliotheek’ opbouwen. Een verzameling van voorstellingen die hun waarde hebben bewezen en een langere periode op het speelplan blijven. Het jaarlijkse speelplan is samengesteld uit nieuwe voorstellingen en voorstellingen uit de bibliotheek. Belangrijk onderdeel van het speelplan zal een meer geconcentreerde spreiding worden. Alle voorstellingen worden in Den Haag gespeeld (Koninklijke Schouwburg, Theater aan het Spui of het eigen NT Gebouw). Enkele producties zullen een grote tournee maken. De groots gemonteerde voorstellingen zijn bij voorkeur in seriebespeeling in 10 tot 15 kerntheaters te zien. Hierdoor kan een hechtere band worden opgebouwd met publiek en theaters.

MAATSCHAPPELIJKE BETEKENIS

De afgelopen vijftig jaar was een tijd van technologische vooruitgang en individualisme. Omdat mét onze gemeenschapszin ook God is verdwenen, lijken we onze morele ijkpunten kwijt te zijn geraakt. Nausicaa Marbe schreef laatst in de Volkskrant: ‘Waar een publieke moraal ontbreekt, lossen ook de verbanden tussen verantwoordelijkheid, integriteit en macht op. In onze tijd worden begrippen als publieke moraal, beschaving en fatsoen te vaak vermeden of ironisch gebruikt. Maar je kunt wel doen of ze hopeloos gedateerd zijn – de zaken waar ze naar verwijzen worden node gemist in de samenleving. (...) Het gaat om een publieke moraal die niet verstikkend, maar helend werkt’. In deze tijd lijkt niet alleen een publieke maar ook een persoonlijke moraal schaars te zijn geworden. Voor het Nationale Toneel zijn het beide echter belangrijke waarden die in onze voorstellingen nooit afwezig zijn. Zo kunnen onze voorstellingen een kompas zijn om plaats of richting in de samenleving te bepalen. Het theaterlandschap in Nederland is veel kaler geworden. We moeten daarom - met minder mensen- nog harder ons best doen om het vaandel van het Nederlandse kwaliteitstheater hoog te houden. De grote verhalen waarvan wij menen dat we ze juist nu moeten vertellen zijn meeslepende, ontroerende, humoristische en overrompelende verhalen over daders en slachtoffers, winnaars en verliezers, idealisten en realisten. Maar we laten ook de grijstinten tussen de harde tegenstellingen zien. In een tijd van extremen moet de aandacht ook gevestigd blijven op het onverwachte alternatief, de speling van het lot, het plotselinge inzicht.

In 2012 liet niet alleen de politiek, maar ook het publiek zijn enthousiasme en waardering blijken. De beleidsplannen werden positief gewaardeerd en de toeschouwers nomineerden al onze grote zaalproducties (*Midzomernachtdroom*, *De Prooi* en *Koninginnenacht*) voor de Toneel Publieksprijs 2012. Dat is niet alleen een grote blijk van waardering voor ons vakmanschap, maar ook voor de missie van het Nationale Toneel: aan de hand van verhalen theater maken dat onze ogen opent voor de realiteit waarin we gevangen zitten.

FUSIE

Reeds in 2011 heeft de Gemeente Den Haag het Nationale Toneel verzocht te onderzoeken of een fusie tussen het Nationale Toneel en jeugdtheatergezelschap Stella Den Haag mogelijk zou zijn. We hebben die uitdaging opgepakt en in 2012 hebben zowel de Gemeente Den Haag als het Ministerie van OCW onze subsidieaanvragen positief gehonoreerd. Op 13 december 2012 tekenden vertegenwoordigers van de besturen van het Nationale Toneel en Theatergroep Stella de fusiedocumenten, waarmee de fusie een feit was en daarmee ook NTjong: de jeugdtheatertak van het Nationale Toneel.

Door deze fusie wordt in Den Haag als eerste plaats in Nederland de traditionele waterscheiding tussen theater voor jeugd en voor volwassenen opgeheven. De voorstellingen van NTjong, voor jongeren en kinderen vanaf 4 jaar, zullen te zien zijn op scholen in Den Haag, in de Haagse theaters, met name in Theater aan het Spui, de Koninklijke Schouwburg en Dakota, op locatie én in het eigen NT Gebouw. Ook gaan er voorstellingen op tournee door het land. Met het ontstaan van NTjong nemen we ook educatie voortvarend en op een nieuwe wijze ter hand.

Afgesproken is dat Stella voor het kalenderjaar 2012, en het kunstenplan 2009-2012, zélf financiële verantwoording aflegt bij zowel de Gemeente Den Haag als het Ministerie van OCW.

FONDS DE KONINKLIJKE SCHOUWBURG EN HET NATIONALE TONEEL

In 2012 zijn het Nationale Toneel en de Koninklijke Schouwburg gezamenlijk een afdeling Development gestart. Dit met het doel een donateursprogramma op te richten en sponsorgelden e.a. te werven ten behoeve van beide organisaties.

Deze samenwerking werd geformaliseerd door de oprichting van de Stichting Fonds de Koninklijke Schouwburg en het Nationale Toneel (Fonds KSNT). De stichting is een stichting zonder winstoogmerk en heeft de status: culturele ANBI.

De stichting heeft ten doel het werven en (doen) beheren van fondsen ten behoeve van zowel de Koninklijke Schouwburg als het Nationale Toneel. Zij tracht dit doel te bereiken door onder meer:

- Het onderhouden van een donateursprogramma;
- Het verkrijgen van sponsorgelden;
- Het verkrijgen van giften, legaten, fondsen en subsidies.

Het eerst zichtbare resultaat is de oprichting van de Toneel Kringen. Dit zijn drie particuliere geefkringen (de Huygens-, Vondel- en Shakespeare kring) bestaande uit cultuurliefhebbers die het Nationale Toneel en de Koninklijke Schouwburg steunen met een vast bedrag per jaar, voor een periode van telkens 5 jaar. In 2013 zal ook de stichting Vrienden van de Koninklijke Schouwburg en het Nationale Toneel opgaan in de stichting Fonds KSNT. Dan ontstaat een ondersteuning door circa 500 vrienden.

In het jaar 2012 heeft het fonds reeds € 28.000 aan giften ontvangen, welke nog niet zijn uitgekeerd. In 2013 zal de eerste uitkering van gelden plaatsvinden.

MEERJARENSUBSIDIE(S)

Bij brief van het Ministerie van OCW van 16 september 2008, kenmerk DK/I&I/39206, werd meegedeeld dat voor de periode 2009-2012 de subsidie werd vastgesteld op een bedrag van € 2.306.972 voor 2009 en € 2.267.076 per jaar voor 2010, 2011 en 2012. Deze bedragen werden door onder meer de motie-Hamer en de overheidsbijdrage in de arbeidskostenontwikkeling en

prijsonwikkeling gewijzigd in € 2.460.889 voor de jaren 2010 tot en met 2012.

Bij brief van 31 mei 2011, kenmerk 300213, werd medegedeeld dat in het kader van maatregelen om de overheidsfinanciën op orde te krijgen voor 2012 een generieke korting wordt toegepast van 2,2% waardoor de subsidie voor 2012 werd vastgesteld op een bedrag van € 2.406.749.

Bij brief van 1 november 2012, ref. 444306, werd medegedeeld dat de overheidsbijdrage in de arbeidskostenontwikkeling 2012 werd vastgesteld op een bedrag van € 13.610. Hiermee komt het subsidiebedrag voor 2012 op € 2.437.014.

De Gemeente Den Haag deelde bij brief van 12 december 2011, kenmerk OCW/ABBA/1016361/ec-378 mee dat op grond van de Haagse Kaderverordening Subsidieverstreking (HKS) en het Uitvoeringsvoorschrift Subsidies voor de sectoren onderwijs, cultuur, welzijn en sport (UVS/OCW) de subsidie voor 2012 wordt vastgesteld op een bedrag van € 3.196.112.

In dit bedrag is de generieke korting van 7,69% verwerkt, waartoe het College van B&W op 6 juli 2011 voor de cultuurinstellingen heeft besloten (BOW/2010.311 - RIS 173889).

Daarnaast werd bij brief kenmerk OCW/2012.6332 van 25 juni 2012, de trend voor dit jaar vastgesteld op een bedrag van € 86.295.

Dit brengt de totale bijdrage van de Gemeente Den Haag voor 2012 op een bedrag van € 3.282.407.

CONTINUÏTEITSBEOORDELING

In het kader van de Kunstenplanperiode 2013-2016 heeft het Ministerie van OCW bij brief van 18 september 2012, kenmerk 437664, besloten het Nationale Toneel een subsidie te verlenen van in totaal € 10.619.768, i.c. per jaar € 2.654.942. De prestatie-eisen zijn vastgesteld op gemiddeld 5 grote zaalproducties en gemiddeld 89.000 bezoekers.

Daarnaast krijgt het Nationale Toneel voor de activiteiten van NTjong, de jeugdtheaterpoot, een bedrag van in totaal € 2.122.356 voor de komende kunstenplanperiode, i.c. € 530.589 per jaar. De prestatie-eisen zijn vastgesteld op gemiddeld 32.000 bezoekers waarvan 13.250 scholieren, 6.375 scholieren BO en 6.875 scholieren VO. E.e.a. werd medegedeeld bij brief van 18 september 2012, kenmerk 437666.

De Gemeente Den Haag heeft bij brief van 15 december 2012, kenmerk ABBA/203719/EC-547 bericht dat op grond van de aanvraag in het kader van het Meerjarenbeleidsplan Kunst en Cultuur 2013-2013 'Haagse Nieuwe' en de Gemeentebegroting 2013 voor 2013 subsidie wordt verleend ter hoogte van € 3.499.066, onderverdeeld naar een bedrag van € 3.086.295 voor het Nationale Toneel en een bedrag van € 412.771 voor NTjong.

De prestatie-eisen zijn vastgesteld op gemiddeld 12 producties, waarvan 5 voor de grote zaal met minimaal 280 voorstellingen waarvan 80 in Den Haag voor circa 90.000 bezoekers. Voor NTjong minimaal 5 producties met 30 vrije voorstellingen waarvan 20 in Den Haag en 6.000 bezoekers, het Zinderfestival met minimaal 4 voorstellingen en 600 bezoekers én 1 nieuwe schoolvoorstelling voor ongeveer 6000 scholieren van het primair en voorgezet onderwijs.

Geconcludeerd kan worden dat de continuïteit vooralsnog gewaarborgd is.

EIGEN INKOMSTENNORM

Vanaf 2010 geldt een minimumnorm van 17,5% van de totale structurele overheidssubsidie. Dit geldt tot 2012. In de volgende subsidieperiode 2013-2016 zal deze structureel met 4% moeten stijgen, een gemiddelde groei van 1 procent per jaar tussen 2013 en 2017.

Het bovenstaande leidt tot een eigen inkomstennorm voor 2012 van € 1.000.899. In werkelijkheid beslaan de eigen inkomsten een bedrag van € 1.353.785 (ruim 23,7% van de structurele overheidssubsidie in 2012). Hiermee wordt ruimschoots aan de gestelde eis voldaan.

PRESTATIE/SPREIDING

De gemeente Den Haag heeft in haar brief inzake de subsidieverlening 2009 een prestatienorm vastgesteld van: minimaal 240 voorstellingen per jaar, waarvan minimaal 100 in Den Haag. Het Ministerie houdt deze cijfers ook als gemiddelden aan voor de periode 2009-2012, met gemiddeld per jaar 73.075 bezoekers. Daarnaast moeten er per jaar gemiddeld 30 educatieve of andere activiteiten plaatsvinden met gemiddeld 660 bezoekers.

Voor 2012 werd deels aan deze eisen voldaan, met 249 voorstellingen waarvan 86 in Den Haag en een bezoekersaantal van 74.908.

De reden dat het aantal voorstellingen in Den Haag niet werd gehaald, heeft mede te maken met het feit dat het Nationale Toneel als gevolg van het tekort in 2011 voor 2012 even gas heeft moeten terugnemen en minder vlakke vloer voorstellingen heeft geproduceerd. Overigens zijn de eerder genoemde prestatie-eisen, gemiddeld voor de gehele kunstenplanperiode, ruimschoots gehaald, namelijk 361 voorstellingen waarvan 167 in Den Haag en een bezoekersaantal van 90.976.

BESTUUR

In het verslagjaar vond één mutatie plaats binnen de samenstelling van het bestuur. De heer Groenink werd per 1 oktober 2012 benoemd.

De bestuursamenstelling per medio 2012 is daarmede als volgt:

Naam	Functie	Datum van aftreden
Mevrouw Drs. M.M. van Zuijlen	voorzitter	1 september 2016
Mevrouw Drs. L.E.J. Engering-Aarts	penningmeester	1 september 2016
De heer Drs. G.H.O. van Maanen		8 november 2011 *
De heer Dr. J. van der Veer		1 februari 2014
De heer Mr. S. Harchaoui		16 november 2014
De heer Mr. R.W.J. Groenink		1 oktober 2016

* In verband met bijzondere omstandigheden heeft het bestuur besloten dat de heer Van Maanen tijdelijk deel bleef uitmaken van het bestuur. Hij zal per 1 januari 2013 aftreden.

REGELS VAN GOED BESTUUR

Het bestuur heeft dit jaar de keuze voor het bestuur en directiemodel gecontinueerd en volgt de Best Practice-bepalingen zoals die in de Code zijn opgenomen. Met ieder bestuurslid apart en met de directie samen zijn twee keer gesprekken gevoerd waarvan een verslag is gemaakt. Dit verslag is naar de andere leden van het bestuur verzonden. Uiteraard houdt het Nationale Toneel zich bij de bezoldiging van de directie aan de richtlijnen die daarvoor in de sector gelden. In het verslagjaar is nogmaals gekeken naar het profiel van de bestuursleden met als doel de diverse deskundigheden en achtergronden zoveel mogelijk in het bestuur vertegenwoordigd te laten zijn. Dit jaar heeft er tevens een bestuurs-evaluatie plaatsgevonden. Uit deze evaluatie kwamen diverse verbeterpunten naar voren die vervolgens in een volgende bestuursvergadering zijn besproken en opgepakt. In 2012 was de opkomst van de bestuursleden bij de bestuursvergaderingen 91,7%.

DIRECTIE

De directie van het Nationale Toneel bestond medio 2012 uit:

Naam	Functie
Drs. Walter Ligthart	Zakelijk directeur
Theu Boermans	Artistiek directeur

Vooruitlopend op de ingangsdatum van de 'Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector' (WNT) kan worden vermeld dat de beloning voor beide directieleden het wettelijk maximum niet overschrijdt.

1. VERMOGENSPOSITIE

1.1 Subsidieafrekeningen

Ministerie van OCW

In haar brief kenmerk 429974 d.d. 10 oktober 2012 heeft het Ministerie van OCW medegedeeld dat het Nationale Toneel heeft voldaan aan de verplichtingen op grond van artikel 2.15 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid.

Gemeente Den Haag

De gemeente Den Haag ging over tot vaststelling van haar subsidie over 2011, bij brief nr. ABBA/2009498/VS-1038 d.d. 19 april 2012.

1.2 Algemene reserve

Stand per 1 januari 2012	636.170
Bij: vrijval bestemmingsreserve	2.495
Bij: saldo uit gewone bedrijfsvoering	83.304
Bij: ontvangen rente	15.464

Het bovenstaande leidt tot een saldo van € 737.433 per 31 december 2012.

Het bestuur heeft in 2010 besloten het bedrag van de algemene reserve te splitsen in een 'weerstanddeel' en een 'algemeen deel'. Het weerstandsdeel, weerstandsvermogen, zou aan de hand van een uitgevoerde risico-inventarisatie voor 2013 een bedrag van € 400.000 beslaan.

2. ALGEMEEN

2.1 Resultaat

Het resultaat uit gewone bedrijfsvoering 2012 komt uit op een bedrag van € 83.304. Voor een specificatie wordt verwezen naar de functionele exploitatierekening.

2.2 Producties

In het boekjaar 2012 werden minder stukken geproduceerd en minder voorstellingen gespeeld dan in voorafgaande jaren. Dit heeft enerzijds te maken met het inlopen van het negatieve resultaat over 2011 en anderzijds de omslag naar nog meer spraakmakende producties. Het gevolg van dit laatste is dat de productiekosten stijgen.

Dat dit gelukt is blijkt uit het feit dat de toeschouwers al onze grote zaal producties in het seizoen 2011-2012 (Midzomernachtdroom, De Prooi en Koninginnenacht) nomineerden voor de Toneel Publieksprijs 2012. Dat is niet alleen een grote blijk van waardering voor ons vakmanschap, maar ook voor de missie van Het Nationale Toneel: aan de hand van verhalen theater maken dat onze ogen opent voor de realiteit waarin we gevangen zitten

In het verslagjaar werden 249 voorstellingen gespeeld waarvan 163 buiten Den Haag (65%), waarmee in 2012 net niet aan de speelverplichting werd voldaan.

Verder vonden er 105 educatieve activiteiten plaats met in totaal 3.625 deelnemers. Deze activiteiten bestonden uit 43 voorbesprekingen/inleidingen in theaters in het land voorafgaand aan een van de voorstellingen en 62 workshops en andere activiteiten in het voortgezet en hoger onderwijs.

2.3 Prestatieoverzicht

Zie onderstaande tabel.

	2012		beleidsplan		2011	
	aantal activiteiten	aantal bezoeken	aantal activiteiten	aantal bezoeken	aantal activiteiten	aantal bezoeken
1. Producties						
nieuwe producties	6		6		12	
reprises	4		0		2	
2. Voorstellingen						
in de standplaats	86	25.527	100	20.575	189	34.144
in de regio	9	2.165	20	7.500	8	2.284
in de rest van Nederland	142	44.027	120	45.000	206	51.609
in het buitenland	12	3.189	0	0	16	5.630
3. Schoolvoorstellingen						
in de standplaats	0	0	0	0	0	0
in de regio	0	0	0	0	0	0
in de rest van Nederland	0	0	0	0	0	0
in het buitenland	0	0	0	0	0	0
4. Overige activiteiten						
educatieve activiteiten	105	3.625	30	660	117	4.241

EXPLOITATIEREKENING

Het moge duidelijk zijn dat de richtcijfers van het beleidsplan in het verslagjaar niet geheel zijn gehaald. Dit is het gevolg van het een stapje terug doen in 2012 na 2011 waar een groot negatief resultaat werd behaald door een substantiële korting op de subsidie van de Gemeente Den Haag van 7,69% voor de jaren 2011 en 2012, terwijl de prestatie-eisen niet werden aangepast. Overigens liggen de gemiddelde cijfers over de kunstenplanperiode ruim boven de prestatie-eisen.

Toch menen we te mogen spreken van een succesvol jaar, waarbij het grote draagvlak voor de voorstellingen in Den Haag opvallend is. In 2012 steeg het bezoekerspercentage daar naar ruim 79%! Met name de producties *Midzomernachtdroom* (ruim 83%), *Drie Zusters* (86%) en *De Prooi* (bijna 90%) droegen daar hun steentje aan bij. Dit sluit aan bij de verdere ontwikkeling van het Nationale Toneel als stadsgezelschap.

2.4 Personeelsbezetting

Hieronder volgt een overzicht van de begrote en werkelijke personeelsbezetting in fte's in 2012.

		werk	begroot	verschil	werk.2011
1.1.1	Algemene directie	1,0	1,0	0	1
1.1.2	Personeelszaken	0,9	0,9	0	0,9
1.1.3	Financiële zaken	2,3	2,5	-0,2	2,5
1.1.4	Secretariaat	1,0	1,0	0	1,0
1.1.4a	Interne zaken	1,8	1,6	0,2	4,3
1.1.	Personeel beheer	7,0	7,0	0,0	9,7
2.1.1	Artistieke directie	0,8	0,8	0	0,8
2.1.2.	Artistieke medewerkers	4,5	4,2	0,3	4,1
2.1.3	Uitvoerend personeel	51,2	49,6	1,6	59,6
2.1.4	Overig personeel	4,5	5,0	-0,5	4,9
2.1.4a	Communicatie/Marketing	6,0	5,8	0,2	5,7
2.1	Personeel activiteiten	67,0	65,4	1,6	75,1
TOTAAL		74,0	72,4	1,6	84,8

Ad 1.1.3 0,2 fte minder dan begroot als gevolg van een dag ouderschapsverlof van een medewerker.

Ad 1.1.4a Als gevolg van zwangerschap van een medewerkster werd parttime vervanging aangetrokken.

Ad 2.1.2 Overschrijding met 0,3 fte als gevolg van de behoefte aan meer inzet op de afdelingen dramaturgie en artistiek bureau.

Ad 2.1.3 Enerzijds langdurige ziekte van een inspiciënt én een medewerkster kap/grime en anderzijds groots en technisch moeilijk uitvoerbare producties waar meer technici voor nodig waren dan begroot, leidde tot een overschrijding van 1,6 fte.

Ad 2.1.4 Minder producties leidde tot een onderschrijding van 0,5 fte bij het productioneel personeel.

Ad 2.1.4a Ondermeer zwangerschap van een medewerkster had als gevolg een overschrijding van 0,2 fte.

FUNCTIONELE EXPLOITATIEREKENING BOEKJAAR 2012

	Rekening 2012	Begroting 2012	Rekening 2011
BATEN			
Directe Opbrengsten			
Publieksinkomsten	1.207.884	841.155	1.286.490
Binnenland			
- Recettes	348.619	178.275	445.338
- Uitkoop	36.250	0	10.000
- Partages	803.142	653.880	809.959
- Overig	7.520	0	13.193
Buitenland	12.353	9.000	8.000
Sponsoren	19.000	200.000	27.200
Overige inkomsten			
Indirecte Opbrengsten	126.901	100.000	173.346
TOTALE OPBRENGSTEN	1.353.785	1.141.155	1.487.036
Subsidie OCW CuNo	2.437.014	2.423.404	2.477.918
Matchingsregeling	0	0	0
Subsidie gemeente Den Haag	3.282.407	3.196.112	3.206.112
Overige subsidies/bijdragen	0	0	20.000
TOTALE BIJDRAGEN	5.719.421	5.619.516	5.574.030
TOTALE BATEN	7.073.206	6.760.671	7.191.066
LASTEN			
6. Beheerslasten: Personeelslasten	482.539	494.000	640.682
7. Beheerslasten: Materiële lasten	890.349	880.000	834.607
TOTALE BEHEERSLASTEN	1.372.888	1.374.000	1.475.289
8. Activiteitenlasten: Personeelslasten	4.106.972	4.091.100	4.444.869
9. Activiteitenlasten: Materiële lasten	1.510.042	1.305.671	1.763.917
TOTALE ACTIVITEITENLASTEN	5.617.014	5.396.771	6.208.786
TOTALE LASTEN	6.989.902	6.770.771	7.684.075
SALDO GEWONE BEDRIJFSVOERING	83.304	-10.000	-493.009
Saldo rentebaten/-lasten	15.464	10.000	16.317
Saldo bijzondere baten/lasten	0	0	33.630
EXPLOITATIERESULTAAT	98.768	0	-443.062

SNACK
BAR
←

het Nationale Toneel

Schouwburgstraat 8

2511 VA Den Haag

070 3181444

www.nationaletoneel.nl

info@nationaletoneel.nl